

ZPRAVODAJ

MINISTERSTVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Zpravodaj je tištěn na papíru původem z lesů s certifikátem FSC (Forest Stewardship Council), kde se hospodářsky sociálně a ekologicky šetrným způsobem podle stanovených standardů.

OBSAH:

Události měsíce

Posudek elektrárny Prunéřov.....	3
Celosvětová kontrola chemických látek ..	4
Dunaj – od pramene po moře	7
Co s Labskou boudou?.....	8
Do Krkonoš se vrací velké šelmy	9
Výstava Kultur8	10
Zelené výzvy Jednoho světa	11
Zemský ráj	11

Finance

Evropský program LIFE+	13
Zelená úsporám – další prostředky	13

Téma

Rostlina a živočich měsíce	14
CITES.....	20
Ztrácíme půdu... Co s tím?	21

Z rezortu

Pětiletá CENIA	26
Krkonošský národní park	28

Obce a regiony

Ovzduší v Moravskoslezském kraji	31
--	----

Analýzy, souhrny, komentáře

Světový den vody	32
------------------------	----

Světový den vody

Ministerstvo životního prostředí připravilo na Světový den vody 22. března 2010 program, který přitažlivou formou poskytoval široké veřejnosti informace – mnohdy velmi naléhavé – o situaci ve světovém i našem českém hospodaření s touto strategickou surovinou.

V pražském kině Atlas se od devíti ráno promítaly filmy pro školy. Například to byly dokumenty z televizního cyklu ABCD Ekologie s Miroslavem Vladykou a Petrem Vackem – Jak šetřit vodou a Řeka tečou přes náš byt. Nechybí v nich návody, jak na problémy, které nás denně obklopují. Animovaný film Lednice zase přinesl podobnost o planetě Zemi a ukázal důsledky globálního oteplování. Indický snímek Deštník upozorňuje, jak je možno dobře využít dešťovou vodu. Nechyběl ani oceňovaný dokument režiséra Steva Lichtaga Prapodivný svět

o nečekaném bohatství vodního života v potocích a tůních Bílých Karpat, kde se odehrává nespočet příběhů jejich obyvatel. Po projekci následovala debata s režisérem Lichtagem.

Opoledne se kino Atlas zdarma otevřelo divákům, které přilákala Řeka v proudu času – film režiséry Ljuby Václavové z volného cyklu dokumentů o české krajině, které vznikly za podpory MŽP. „Žijeme v takovém zmateném období. Je to jako život na houpačce. Je to houpačka burzovní, je to houpačka politická a je to také houpačka klimatická. A jak se v tomto období této obecné lidské

nejistoty bude chovat řeka? Zvolili jsme řeku Ohři,“ jsou úvodní slova geologa a autora řady knih Václava Cíleka v tomto novém filmovém dokumentu. Václav Cílek a Ljuba Václavová byli v sále rovněž a hovořili s diváky.

*Hana Kolářová,
s využitím materiálů MŽP*

UPOZORNĚNÍ:

Zpravodaj MŽP se společně s Věstníkem MŽP rozšílá ZDARMA všem zájemcům. Prosíme, žádosti o jejich zaslání píše na e-mail zpravodaj@mzp.cz. Děkujeme za Váš zájem.

Odstoupení ministra Jana Dusíka

Ministr Jan Dusík se 18. března 2010 rozhodl rezignovat na post ministra životního prostředí.

Kodůvodnění tohoto kroku prohlásil: „Dnes prezentovaná studie DNV k záměru obnovy elektrárny Prunéřov společností ČEZ pro mne představuje závazek, abych vyzval ČEZ k předložení varianty s účinnější technologií a pro případ, že není připraven ji realizovat, předložit návrh konkré-

ních kompenzačních opatření ke snížení emisí CO₂. Toto své rozhodnutí jsem dnes odpoledne prezentoval premiérovi Janu Fischerovi. Premiérové rozhodnutí neakceptoval a požádal mne o bezodkladné vydání stanoviska EIA. Nejsem vnitřně přesvědčen, že v situaci, ve které se nachází proces EIA, je nyní možné s čistým svě-

domím vydat kladné či záporné stanovisko. Proto jsem se rozhodl rezignovat na post ministra životního prostředí. Ve své funkci jsem se vždy snažil důsledně postupovat v souladu se zákonem a chránit zdraví lidí a životní prostředí. Pro toto již v této vládě necítím prostor.“

Tisková zpráva MŽP

Jakub Šebesta ministrem životního prostředí

Prezident České republiky Václav Klaus na návrh předsedy vlády Jana Fischera pověřil 22. března 2010 ministra zemědělství Jakuba Šebestu vedením Ministerstva životního prostředí.

Premiér Fischer, který uvedl ministra Šebestu do funkce, při této příležitosti řekl: „Děkuji bývalému ministrovi životního prostředí Janu Dusíkovi za jeho přínosné působení ve vládním týmu. V době blížících se voleb jsem navrhl prezidentu Klausovi logické řešení, aby pověřil ministra zemědělství Jakuba Šebestu také vedením resortu životního prostředí, a věřím, že tuto funkci manažersky i odborně úspěšně zvládne.“

Ministr životního prostředí Jakub Šebesta při převzetí funkce uvedl: „Resorty životního prostředí a zemědělství jsou si svou agendou poměrně blízké a mohu říci, že jsme vždy hledali a nacházeli přijatelný konsensus. V nedávné minulosti šlo například o schválení důležité novely vodního zákona. Při svém krátkém působení na MŽP se budu snažit maximálně využívat zkušeností jeho odborníků a věřím, že naše společná práce bude mít dobré výsledky.“

Jan Dusík poděkoval panu premiérovi za možnost pracovat v jeho týmu, přivítal pana ministra Šebestu a popřál mu hodně úspěchů v nové funkci.

*Petra Roubíčková, mluvčí MŽP,
Petr Vorlíček, mluvčí MZE, upraveno (red).
Foto MŽP – Eva Veverková*

Nový náměstek pro ochranu přírody

Novým náměstkem ministra životního prostředí v sekci pro ochranu přírody a krajiny se 15. března 2010 stal dosavadní ředitel Správy národního parku Podyjí Ing. Tomáš Rothröckl.

Na vlastní žádost odešel z funkce náměstek ministra RNDr. František Pelc, který bude nadále v resortu pracovat jako ředitel Agentury ochrany přírody a krajiny, odkud v září 2007 do funkce náměstka ministra přišel.

Bývalý náměstek František Pelc ke svému působení na ministerstvu říká: „Odcházím na vlastní žádost s pocitem, že jsem svá předsevzetí naplnil. Povedlo se mi dokončit a prosadit novelu zákona 114/92 o ochraně přírody a krajiny, optimalizovat Národní program ochrany přírody a krajiny, prosadit seznam Evropsky významných

lokalit NATURA 2000 ve vládě a zahájit projekt na vyhlášení několika nových chráněných území – NP Křivoklátsko, CHKO Kokořínsko a CHKO Soutok. Pro mého nástupce zůstávají k prosazení novely některých zákonů zaseknuté ve sněmovně – zákon o ochraně zemědělského půdního fondu a horní zákon. To je výzva do začátku jeho působení na úřadě.“

Tomáš Rothröckl říká: „Na těsnější spolupráci s vedením resortu životního prostředí se těším a vítám možnost širšího působení v ochraně přírody v rámci celé České republiky. Práci zanechanou Františkem Pelcem беру

jako svoji osobní výzvu a budu s kolegy velice rád pokračovat v daném trendu.“

Dosavadní ředitel AOPK RNDr. František Pojer zůstává v Agentuře ve vedení útvaru dozoru nad národními přírodními rezervacemi, řízením Správy národního parku Podyjí je dočasně pověřen náměstek ředitele a vedoucí odboru péče o les Ing. Petr Vančura.

*Petra Roubíčková, tisková mluvčí MŽP,
upraveno (red)*

TOMÁŠ ROTHRÖCKL

Ing. Tomáš Rothröckl, náměstek ministra, ředitel sekce ochrany přírody a krajiny, se narodil v r. 1955 v Prešově. Po absolvování gymnázia vystudoval v r. 1980 Vysokou školu zemědělskou (nyní ČZU) v Praze. Počátkem 80. let se podílel na založení a práci Správy CHKO Podyjí. Koncem 80. let působil jako odborný pracovník ve Státním ústavu památkové péče a ochrany přírody v Praze, kde se specializoval na obor územní ochrany přírody a kde též vykonával funkci pověřeného náměstka ředitele. Na Univerzitě Karlově absolvoval postgraduální studia zaměřená na ochranu přírody a krajiny a právo životního prostředí. Od založení Správy NP Podyjí v r. 1991 do r. 2010 byl jejím ředitelem. V letech 2006 až 2009 vykonával funkci prezidenta národní sekce Evropské federace chráněných území EUROPARC. Je jedním z iniciátorů bilaterálního národního parku Podyjí-Thayatal. Za rozvoj spolupráce v ochraně přírody mezi oběma státy mu bylo v roce 2006 uděleno rakouské vyznamenání – stříbrný kříž Dolního Rakouska.

Posudek záměru obnovy uhelné elektrárny Prunéřov

Společnost DNV představila 18. března 2010 závěry studie, kterou nechal zadat ministr životního prostředí Jan Dusík v rámci procesu posuzování vlivů na životní prostředí záměru Komplexní obnova elektrárny Prunéřov 3x 250 MWe.

Kompletní studii DNV v angličtině najdete na www.mzp.cz v sekci Tiskové zprávy.

POSOUZENÍ KOMPLEXNÍ OBNOVY ELEKTRÁRNY PRUNÉŘOV II TŘETÍ STRANOU – STRUČNÝ SOUHRN

V červnu 2008 předložila společnost ČEZ, a. s., Ministerstvu životního prostředí (MŽP) návrh na komplexní obnovu tří z pěti bloků elektrárny Prunéřov II.

Rozsah obnovy zahrnuje přestavbu všech hlavních výrobních součástí zařízení, jakož i modernizaci běžných palivových systémů, vápencových systémů a systémů na zpracování odpadu.

MŽP angažovalo společnost DNV, aby provedla nezávislé posouzení technických a ekologických aspektů navrhovaného projektu s těmito hlavními cíli:

- posoudit soulad navrhovaného projektu s referenčními dokumenty o nejlepších dostupných technikách (BREF) a vyhodnotit, zda by místní technické důvody mohly odůvodnit odchylky od BREF,

- vyhodnotit posouzení vlivů projektu na životní prostředí (EIA) a porovnat je s nejlepší praxí v Evropě,
- kvantifikovat dopad odchylek od BREF z hlediska emisí CO₂.

V souladu s tím bylo posouzení rozděleno na tři části.

Rozsah prací DNV byl omezen na posouzení technických a ekologických aspektů navrhovaného projektu a nezahrnoval ekonomické analýzy, srovnání alternativ nebo formulaci doporučení.

Práce byly provedeny v období únor – březen 2010 čtyřmi zahraničními experty DNV za asistence jednoho místního odborníka DNV.

Závěrem první části posouzení je, že navrhovaný projekt splňuje většinu požadavků obsažených v příslušných dokumentech BREF. Byly shledány dvě odchylky. Zaprvé, navrhovaná čistá účinnost jednotky 40 % je nižší než minimální požadavek 42 %, přičemž nebyly dostatečně prověřeny místní technické podmínky, které by mohly tuto odchylku podporovat. Ačkoli to nepatří do rozsahu tohoto posouzení, byly v této souvislosti zdůrazněny významné ekonomické a strategické faktory. Za druhé, navrhovaný emisní limit pro CO 250 mg/Nm³ překračuje emisní limit 200 mg/Nm³ na základě BAT (nejlepší dostupné techniky), přičemž nejsou dány místní technické podmínky na podporu této odchylky.

Závěrem druhé části posouzení je, že proces EIA pro navrhovaný projekt byl v souladu s právními požadavky a že byla zajištěna odpovídající transparentnost. Pokud jde o dokumentaci EIA, ta obsahuje pouze základní posouzení ostatních alternativ, než

byly tyto vyloučeny. Nejedná se sice o správnou praxi, avšak je to v souladu s tím, k čemu dochází u řady posudků EIA. Na žádost MŽP a dalších zainteresovaných osob však byly poskytnuty podrobnější informace zdůvodňující, proč nebyla hlouběji posouzena alternativa s vyšší účinností. Tato podrobnější informace by z hlediska svého rozsahu a typu zpravidla splňovala požadavek EIA na zdůvodnění předložení pouze jedné alternativy. Dostatečnost argumentů společnosti ČEZ z hlediska jejich obsahu a kvality je však podrobně zhodnocena v první části tohoto posouzení. Co se týče hlavních ekologických otázek, DNV se ztotožňuje s dokumentací EIA v tom směru, že z hlediska většiny faktorů generujících vlivy na životní prostředí a oblastí, kam tyto vlivy směřují, vede projekt v porovnání s referenčním stavem ke zlepšení kvality životního prostředí. Problémovými otázkami jsou lokální zhoršení kvality ovzduší v blízkosti elektrárny EPR II, absence dat zeměměřičského průzkumu týkající se azbestu a kontaminované půdy v projektové dokumentaci a nedostatečné podklady týkající se přípustného budoucího dopadu průsakové vody ze stabilizované EBP.

Konečně, ve třetí části posouzení byl dopad odchylky od požadavku BAT z hlediska emisí CO₂ na čistou účinnost jednotky vypočítán pomocí metody stanovené EU ETS MRG. Pro stabilní provoz po dobu 6300 hodin ročně při jmenovitém výkonu všech tří modernizovaných bloků (tj. celkový elektrický výkon 3 x 250 MWel) je dopad z hlediska emisí CO₂ vypočítán ve výši 205 082 tun CO₂ ročně.

Zdroj: MŽP, DNV – Climate Change Services, 17. 3. 2010

Cesta k účinnější celosvětové kontrole chemických látek

Simultánní zvláštní zasedání tří smluv zaměřených na chemické látky a odpady – Basilejské úmluvy o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování, Rotterdamské úmluvy o postupu předchozího souhlasu pro určité nebezpečné chemické látky a pesticidy v mezinárodním obchodu a Stockholmské úmluvy o perzistentních organických polutantech – proběhlo v únoru na Bali v Indonésii.

„Jsem rád, že více než tříletý maráton jednání o koordinaci naplňování těchto úmluv byl završen úspěchem. Správné nakládání s chemickými látkami a odpady je velmi důležité pro zdraví nás všech; pozornost mezinárodního společenství si nezádá pouze změna klimatu“, řekl náměstek ministra životního prostředí Karel Bláha, vedoucí delegace České republiky a viceprezident Stockholmské úmluvy.

Ochrany lidského zdraví a životního prostředí lze dosáhnout efektivněji, pokud budou státy, které smlouvy ratifikovaly, pracovat na jejich naplnění společně, a to jak na národní, tak na regionální a globální úrovni. Díky rozhodnutím přijatým na Bali se uspoří prostředky vy-

nakládané na administrativu a budou se moci přesunout na podporu praktického naplňování smluv. Státy se shodly na trvalých změnách ve struktuře sekretariátů smluv, jež přinesou kvalitnější služby. Dohodly se také na tom, že operativní provádění smluv bude řídit jeden společný výkonný tajemník. Změna mimo jiné umožní společné plnění úkolů a zajistí jednotné vystupování smluv na mezinárodním poli.

„Věřím, že společný výkonný tajemník bude umět vytvářet povědomí o práci úmluv intenzivněji, než tomu bylo doposud, a přiláká tak pozornost donorů, soukromého sektoru a tím i prostředky na praktickou realizaci,“ řekl Karel Bláha. „Výstup jednání je prv-

ním, ale velmi praktickým důkazem, že efektivnější správa mezinárodních environmentálních otázek, již Česká republika dlouhodobě podporuje, je cestou správným směrem,“ zhodnotil výstupy z jednání ministr životního prostředí Jan Dusík, „nyní budeme usilovat, aby tento příklad efektivnějšího využití finančních prostředků nebyl ojedinělým.“

O možnostech, jak synergie mezinárodních úmluv k chemickým látkám promítnout i do dalších oblastí, například ochrany biodiverzity, se diskutovalo rovněž na zvláštním zasedání Řídící rady Programu OSN pro životní prostředí, které v té době začalo rovněž na Bali.

*Petra Roubíčková, tisková mluvčí MŽP,
upraveno (red)*

Globální fórum ministrů životního prostředí

Ve dnech 24. – 26. února 2010 se v indonéském Bali uskutečnilo 11. zvláštní zasedání Řídící rady Programu Organizace spojených národů pro životní prostředí (UNEP) a 11. Globální fórum ministrů životního prostředí. Českou republiku na jednáních reprezentoval ministr životního prostředí Jan Dusík.

Hlavními tématy jednání na Bali byly: zelená ekonomika, opatření k zefektivnění mezinárodní správy životního prostředí a mezinárodní ochrana biodiverzity.

Ministr Dusík spolupředsedal kulatému stolu k zelené ekonomice, kde ostatní státy informoval o hlavních závěrech Fóra velvyslanců zelené ekonomiky, které pořádalo Ministerstvo ži-

votního prostředí v Praze v říjnu 2009, a podělil se rovněž o zkušenosti s implementací konceptu zelené ekonomiky v ČR a v EU.

Z pozice předsedy byra Aarhuské úmluvy (Úmluva o přístupu k informacím o životním prostředí, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí) ministr Dusík vystoupil na tiskové konferenci ke kampani OSN

„Bezpečná planeta: Kampaň OSN k odpovědnosti za nebezpečné chemické látky a odpad“, zaměřené na propagaci testu na zjištění zatížení lidského organismu chemickými látkami.

Hlavní závěry zasedání UNEP byly shrnuty do ministerské deklarace.

*Petra Roubíčková, tisková mluvčí MŽP,
upraveno (red)*

Závazek EU pro ochranu biodiverzity

Ministři životního prostředí zemí Evropské unie se 15. března 2010 sešli v Bruselu, aby schválili střednědobý a dlouhodobý závazek EU pro ochranu biodiverzity. Diskutovali rovněž o další taktice a strategii Unie pro mezinárodní jednání o nástupci Kjótského protokolu.

Ministři životního prostředí členských států EU odsouhlasili cíl EU k ochraně biodiverzity. Zavázali se tak uvnitř EU zastavit do roku 2020 úbytek biologické rozmanitosti a degradaci ekosystémových služeb a v maximálním proveditelném rozsahu je obnovit. Současně má EU zvýšit svůj příspěvek k odvrácení úbytku biologické rozmanitosti v celosvětovém měřítku. „EU definovala svoji pozici s dostatečným předstihem, aby napomohla úspěchu zasedání smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti v říjnu 2010 v japonské Nagoji,“ vysvětlil ministr životního prostředí ČR Jan Dusík, který vedl delegaci ČR na tomto jednání. „Nyní bude třeba navrhnout měřitelné a dosažitelné dílčí cíle a navrhnout sadu odpovídajících indikátorů, abychom zajistili dosažení tohoto ambiciózního cíle,“ doplnil ministr Dusík.

Ministři životního prostředí debatovali rovněž o strategii a taktice pro kli-

matická jednání s mezinárodními partnery s cílem dosáhnout v listopadu letošního roku v Cancúnu politické shody o budoucí smlouvě, která nahradí končící Kjótský protokol. Jednání Rady byl přítomen i ministr životního prostředí Mexika, které 16. konferenci smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu v Cancúnu bude hostit. Rada EU mj. vyzvala Evropskou komisi, aby ve spolupráci s členskými státy posoudila srovnatelnost závazků EU a ostatních zemí, jež se v rámci kodaňské dohody přihlásily ke snižování emisí skleníkových plynů do roku 2020.

V rámci rozpravy o ochraně klimatu si ministři dále vyměnili názory na výši emisních limitů pro lehká užitková vozidla a o pokutách za jejich překročení. Projednávání návrhu tohoto nařízení nyní bude pokračovat v prvním čtení v Evropském parlamentu i v Radě EU.

Co se týče půdy, většina delegací se sice shodla, že i tato důležitá složka životního prostředí by měla být chráně-

na na úrovni EU, členské státy se však stále nemohou domluvit na konkrétní podobě této úpravy. Text rámcové směrnice o půdách navržený španělským předsednictvím narazil obdobně jako předchozí návrhy portugalského a českého předsednictví na blokační menšinu. Proto někteří ministři vyzvali Evropskou komisi, aby začala hledat alternativní nástroje pro ochranu půd. Česká republika návrh španělského předsednictví podpořila.

Ministři se dále vyjadřovali i ke sdělení Evropské komise Evropa 2020. Strategie pro inteligentní, udržitelný a inkluzivní růst. Většina delegací podpořila Strategii EU 2020 i stanovené cíle, několik členských zemí apelovalo na posílení environmentálního rozměru Strategie EU 2020. Pro většinu delegací je však nezbytné promítnutí šetrného nakládání s přírodními zdroji i do dalších politik EU a využití ekonomických nástrojů při jejich prosazování (především použití tržních nástrojů a zadává-

ní veřejných zakázek). Výstup z jednání Rady pro životní prostředí k evropské strategii pro růst a zaměstnanost byl postoupen jednání Evropské rady ve dnech 25. – 26. března 2010.

V rámci sekce Jiné záležitosti mj. Španělsko informovalo o výstupech Konference o recyklaci biologického odpadu v Evropě (Barcelona, 15. února 2010). V návaznosti na to ČR a Belgie podpořily řešení problematiky bioodpadů na úrovni EU. Česká republika rov-

něž podpořila iniciativu Německa týkající se použití materiálů bezpečných z hlediska životního prostředí ve styku s pitnou vodou (revize směrnice o pitné vodě 98/83/ES).

Březnové jednání bylo vůbec prvním zasedáním Rady pro životní prostředí, kterého se ve funkci Evropského komisaře pro životní prostředí zúčastnil Janez Potočník a na nově zřízené pozici Evropské komisařky pro změnu klimatu i Connie Hedegaardová.

Příští formální jednání Rady pro životní prostředí je plánováno na 21. června 2010 v Lucemburku.

Závěry z Rady pro životní prostředí najdete v angličtině na www.consilium.europa.eu.

*Ing. Alexandr Jevsejenko,
odbor Evropské unie MŽP ČR*

Politika ochrany klimatu: cesta z Kodaně

Ministr životního prostředí Jan Dusík a dva bývalí ministři životního prostředí Ladislav Miko a Martin Bursík vystoupili 3. března v Senátu Parlamentu ČR na mezinárodním semináři Politika ochrany klimatu: cesta z Kodaně, věnovaném ochraně klimatu a otázkám, jakým směrem se ubírat po klimatickém summitu v Kodani 2009.

Představitelé evropských zemí a institucí společně s českými odborníky ze státní, soukromé a neziskové sféry reflektovali prosincová jednání Kodaňské konference a závěry, které přinesla. Zároveň diskutovali, jakým směrem by se mezinárodní jednání o klimatu po Kodani měla posunout dál a jakou roli by mohli hrát jednotliví klíčoví hráči, politická uskupení a organizace i transatlantické partnerství. Diskutovalo se i o dopadech Kodaňské dohody na evropský a český průmysl a energetiku.

„Velmi bolestivě vnímám nedostatek diskuse o změně klimatu na české poli-

tické scéně. Jsem rád, že tento seminář přispěl k otevření diskuse na toto téma v České republice,“ prohlásil na závěr senátor Bedřich Moldan, ředitel Centra pro otázky životního prostředí UK v Praze, z jehož iniciativy se seminář uskutečnil za velkého zájmu odborné veřejnosti. Na organizaci semináře se dále podílely Heinrich-Böll-Stiftung a senátní výbor pro územní rozvoj, veřejnou správu a životní prostředí. Partnerem semináře bylo i Ministerstvo životního prostředí.

*Zdroj: MŽP, UK Praha, upraveno (red)
foto archiv MŽP*

▲ Seminář v senátu zahájil ministr životního prostředí Jan Dusík.

▲ Bývalý ministr Martin Bursík diskutoval o mezinárodním kontextu jednání o klimatu.

▲ Bývalý ministr životního prostředí Ladislav Miko hovořil o důsledcích kodaňského summitu pro evropskou a především domácí politiku a ekonomiku.

Dunaj – od pramene po moře

Ministři smluvních stran Úmluvy o spolupráci pro ochranu a únosné využívání Dunaje a zástupci Evropské komise se 16. února 2010 sešli ve Vídni se zástupci Evropské komise, aby přijali opatření k ochraně a únosnému využívání Dunaje.

Smluvními stranami úmluvy jsou Rakousko, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Chorvatsko, Česká republika, Německo, Maďarsko, Černá Hora, Moldávie, Rumunsko, Srbsko, Slovensko, Slovinsko a Ukrajina. Setkání zorganizovala Mezinárodní komise pro ochranu Dunaje, založená za účelem plnění úmluvy.

Výstupem setkání bylo přijetí Plánu mezinárodní oblasti povodí Dunaje, který obsahuje konkrétní implementační opatření do roku 2015 zaměřená na zlepšení životního prostředí v mezinárodní oblasti řeky Dunaje a jeho přítoků. Mezi tato opatření patří snižování organického znečištění a znečištění živinami, kompenzace škodlivých vlivů na životní prostředí způsobených činností člověka,

zlepšování systémů zneškodňování komunálních odpadních vod, prosazování bezfosfátových prací a čistících prostředků na trhu a efektivní zvládnutí rizika havarijního znečištění. Patří sem také

opatření pro budoucí obnovení kontinuity toku ke zlepšení migrace rybích populací a opětovné připojení mokřadů. Plán prosazuje přístup „od pramene po moře“ a plní i základní požadavky Rámcové směrnice EU o vodě.

Zároveň byly přijaty Akční povodňové plány pro 17 dílčích povodí nacházejících se v povodí Dunaje. Ty obsahují stovky konkrétních kroků, které podniknou země v povodí Dunaje, aby ochránily své obyvatele před povodněmi a zmírnily následky živelních pohrom, jakými byly povodně v letech 2002, 2005 a 2006. Více informací na www.icpdr.org.

*Zdroj: MŽP, upraveno (red),
foto archiv MŽP*

Ministři a představitelé jednotlivých zemí drží velké části puzzle povodí Dunaje.

Vlajka pro Tibet

Ministr životního prostředí Jan Dusík se 10. března připojil k celosvětové symbolické akci Vlajka pro Tibet.

Vlajka pro Tibet připomíná 51. výročí povstání Tibetanů proti čínské okupaci. V 8.00 osobně vztýčil před úřadem Ministerstva životního prostředí tibetskou vlajku. „Nejde o tlak na samostatnost Tibetu, ale o vyjádření podpory Tibetanům v jejich úsilí o dodržování je-

jich lidských a občanských práv,“ vysvětlil ministr životního prostředí Jan Dusík. Tibetská vlajka vlála po dobu ministrovu přítomnosti na úřadě, tj. do 8.30.

*Petra Roubíčková, tisková mluvčí MŽP,
upraveno (red),
foto archiv MŽP*

Praktické příklady na www.irz.cz

IRZ INTEGROVANÝ REGISTR
ZNEČIŠŤOVÁNÍ

Vzhledem k velkému množství dotazů k plnění ohlašovací povinnosti do integrovaného registru znečišťování zřídilo Ministerstvo životního prostředí na stránkách www.irz.cz novou rubriku: Plnění ohlašovací povinnosti – příklady.

Na jednom místě zde provozovatelé různých činností najdou praktické odpovědi, zda jim ohlašovací povinnost do IRZ vzniká, či nikoli. Zveřejňované podklady vycházejí z dotazů, kte-

ré byly položeny prostřednictvím služby helpdesk IRZ.

Stránky www.irz.cz jsou pravidelně aktualizovány a poskytují kompletní podporu provozovatelům při plnění zákonných povinností. Pro řešení

otázek k IRZ je rovněž určena služba helpdesk IRZ, na kterou se může každý provozovatel či uživatel IRZ obrátit (irz.info@cenia.cz).

Zdroj: MŽP

Co s Labskou boudou v Krkonoších?

Ministr životního prostředí Jan Dusík navštívil začátkem března Krkonošský národní park. Ministr se zajímal o aktuální záměry a projekty Správy KRNP, seznámil se se současným stavem záměru odkoupit a zbourat Labskou boudu a na jejím místě postavit nový, mnohem menší objekt, který by sloužil na krkonošských hřebenových pláních turistům.

Stejně jako oba jeho předchůdci ve funkci – Martin Bursík a Ladislav Miko – i Jan Dusík tento záměr podpořil. „Ten záměr je logický a správný. Labská bouda je objekt, který nepatří do nejcennější zóny národního parku ani svým objemem a velikostí, ani technickými parametry. Budova je v takovém technickém stavu, že je jen otázkou času, kdy se stane značnou ekologickou hrozbou pro jeden z nejcennějších přírodních koutů České republiky,“ řekl Jan Dusík.

„S ředitelem Správy KRNP Janem

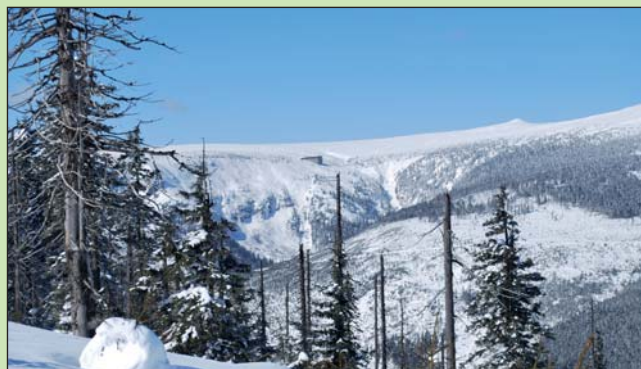
Hřebačkou jsme se shodli na tom, že projekt musí obsahovat všechny tři fáze – tedy odkup, zbourání i stavbu nové turistické boudy či spíše útulny, která bude mnohem menší a bude sloužit spíše jako nouzová zastávka a občerstvovna pro turisty a běžkaře,“ vysvětlil Jan Dusík. „Ministerstvo i správa parku budou pokračovat v jednáních s dosavadními vlastníky o kupní ceně, která by měla zohlednit i reálnou situaci na trzích nemovitostí a skutečnou tržní hodnotu Labské boudy,“ dodal ministr.

Zoobusem Správy KRNP se ministr vypravil do přezimovací obůrky na Lysečínách, kde jej Michal Skalka ze Správy KRNP provedl krkonošským ekovychovným programem Jelen lesní – seznámte se. „Musím říct, že vidět divoká zvířata téměř na dosah ruky byl úchvatný zážitek pro mě i pro mého dvouletého syna. Myslím, že pro děti je takový program k nezaplacení,“ ocenil tuto část nabídky Správy KRNP ministr Jan Dusík.

*Petra Roubíčková, tisková mluvčí MŽP,
upraveno (red), foto archiv MŽP*

▲ Při cestě na Labskou boudu – druhý zleva ministr Jan Dusík, ředitel Správy KRNP Jan Hřebačka a jeho náměstek Jakub Kašpar.

▲ Pohled na Labskou boudu z hřebene Krkonoš.

Do Krkonoš se vrací velké šelmy

Zdá se, že se do Krkonoš vrací velké šelmy, jako jsou ryši. Po prvním nálezu zabité srny v říjnu loňského roku následovaly další nálezy pobytových stop této kočkovité šelmy. Na konci února byl dokonce rys ostrovid ve východních Krkonoších přímo spatřen.

V reakci na množství nálezů stop a dokonce očitá pozorování rysa v poslední době monitorovali začátkem března pracovníci Správy KRMAP v západních Krkonoších a pracovníci Správy CHKO Jizerské hory v Jizerských horách pobytové znaky velkých šelem. Mapování se provádí liniovou metodou, pochůzkou po stanovené trase. Při ní mapovatel vyhledává a zaznamenává stopní dráhy a pobytové znaky zájmových druhů. „V našem případě nám šlo zejména o sledování stop rysa ostrovida. Vyrázili jsme pěšky či na sněžnicích po různých cestách. Zaměřili jsme se na sledování stop, ale také na hledání trusu či znač-

kovacích a drbacích míst,” říká ředitel Správy KRMAP Jan Hřebečka. „Při identifikaci je třeba být velice pečlivý. Každý nález musí být co nejpečlivěji popsán, změřen a zdokumentován. A to jak samotná stopa, tak i celá stopní dráha. Právě podle stopní dráhy lze určit, od kterého zvířete stopy pocházejí. Důležitá je šířka i délka stopy, délka kroku stejně jako šířka rozkroku. Stopy je ideální vyfotografovat a pomocí GPS zaměřit polohu,” dodal Hřebečka.

Monitoring probíhal v oblastech, kde se dá předpokládat, že by rys mohl najít vhodné podmínky k životu. „Přestože jsou Krkonoše hodně hustě osídleny, tak zde jsou stále ještě klidná údolí,

kde by rys mohl mít klid,” říká Hřebečka. „Zatím stále nemáme jistotu, zda ryši, jejichž stopy jsme v poslední době v Krkonoších našli, pouze migrují nebo se zde už usazují. Tyto pochybnosti rozptýlí až pár rysů, který zde vyvede mladé. Obyvatelé hor ani turisté se ale v žádném případě nemusí bát, že by výskyt rysa v Krkonoších pro ně byl nějakou hrozbou. Rys není pro člověka nebezpečný. Navíc je tak plachý, že jej málokdo uvidí,” dodal Hřebečka.

*Radek Drahný, tiskový mluvčí,
vedoucí oddělení styku s veřejností Správy
KRMAP, upraveno (red)
Foto archiv Správy KRMAP*

Modré zlato

Díky Ministerstvu životního prostředí se na Světový den vody 22. března zdarma pro diváky otevřelo pražské artové kino Světozor. Zájemci v něm zhlédli devadesátiminutový snímek Modré zlato – světové vodní války.

Války budoucnosti se budou vést o vodu, tak jako se dnes bojuje o ropu, protože voda, zdroj všeho života, vstupuje na globální trhy a do politických arén. Obří korporace, soukromí investoři a zkorumpované vlády soupeří o kontrolu nad mizujícími zdroji pitné vody a vyvolávají protesty, soudní procesy a revoluce obyvatel, kteří bojují za své právo přežít. Přežije lidstvo? Americký režisér Sam Bozzo natočil naléhavý dokumentární film podle průkopnické knihy Maude Barlowové a Tonyho Clarkea, dokument doprovází hlas Malcolma McDowella. I ve Světozoru po promítání pokračoval program besedou. Přes pokročilou hodinu diváci se zájmem kladli otázky. Však také k diskusnímu stolu zasedly osoby velmi povolané: za-

kladatel neziskové organizace Ludia a voda a jeden z přímých aktérů filmu Michal Kravčík, expert na rozvojové projekty Jan Pokorný a ředitel odboru ochrany vod MŽP Václav Dvořák. Moderoval Václav Vašků.

Jak už jsme informovali na titulní straně Zpravodaje MŽP, při příležitosti Světového dne vody uspořádalo ministerstvo ještě další filmové představení pro školáky i dospělé. Zúčastnili se jich rovněž filmoví tvůrci a odborníci, kteří po projekci diskutovali s diváky.

Více k problematice vody najdete v tomto čísle Zpravodaje na str. 32.

*Hana Kolářová, s využitím materiálů MŽP
Foto archiv MŽP*

▲ Při akcích pořádaných pro širokou veřejnost Ministerstvem životního prostředí si návštěvníci mohli vzít brožury s kvalifikovanými informacemi.

▲ Premiérového promítání filmu Řeka v proudu času se zúčastnila i jeho režisérka Ljuba Václavová.

▲ Diskuse v kině Světozor po naléhavém dokumentárním filmu Modré zlato – světové vodní války.

▲ Takhle rozjařil děti po promítání dokumentu o vodě režisér Steve Lichtag.

Výstava Kultur8

Zajímá vás každodennost v sedmi zemích globálního Jihu očima dobrovolníků, kteří v těchto zemích strávili tři měsíce svého života?

Chystáte se na dobrovolnický projekt nebo na dobrodružné cestování po rozvojových zemích? Patříte k těm, které dálky lákají a zkušenosti druhých nechávají chladnými? Pak můžete využít příležitosti a pouvažovat o životní úrovni, kultuře a způsobu života v osmi různých zemích světa na putovní výstavě Kultur8. Její první zastávkou se stala pražská kavárna Vesmírna. Putovní výstava Kultur8, jejímž partnerem je i Ministerstvo životního prostředí ČR, přibližuje realitu všedních dní v Keni, Zambii, Etiopii, Ghaně, Nigérii, Mongolsku, Vietnamu a České republice.

Proč Kultur8? Přiblížení názvu výstavy pomůže k pochopení jejího záměru. Zdánlivě složitý a cizokrajný název má jednoduché vysvětlení. Na fotografiích představí život v osmi různých zemích světa, sedm z nich jsou země rozvojové, osmou je pak Česká republika. Navíc v sobě číslo osm také ukrývá malou hříčku. Nejenže vyjadřuje počet vyfotografovaných zemí (anglicky Eight), ale také naráží na otázku pomoci (angl. Aid) rozvojovému světu.

V každé z uvedených zemí byla zachycena identická témata. Na fotografiích jsou předměty, situace a lidé, se

kterými se dobrovolníci setkali v rámci programu GLEN v zemích svého dočasného působiště (mezi červencem a listopadem 2009). Ve stejném období byla nafocena série fotografií v České republice, aby bylo možné přímé srovnání s místní realitou. Cílem projektu Kultur8 je podnítit úvahy nad životní úrovní, kulturou a způsobem života v zobrazovaných zemích a nad jejich souvislostmi.

Více informací: info@kultur8.cz

Petra Roubíčková, tisková mluvčí MŽP,
upraveno (red)

Zelené výzvy Jednoho světa

12. ročník mezinárodního festivalu dokumentárních filmů Jeden svět, i letos pořádaný ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí, uvedl sekci zaměřenou na ekologii a životní prostředí pod názvem Zelené výzvy.

Tematický okruh Zelené výzvy přinesl dokumentární filmy zabývající se nejpalčivějšími problémy životního prostředí v České republice i ve světě. Tuto sekci tvořilo celkem devět filmů, mezi nimiž měla své zastoupení i Česká republika. Byl to například snímek AUTO*MAT režiséra Martina Marečka, který přibližuje občanskou iniciativu bojující proti nadvládě aut nad chodci v hlavním městě a zasazující se o usnadnění pohybu chodců a cyklistů po Praze.

Dalším je dokument Rodinná dieta (Finsko, 2008) o rodině, která se rozhodla, že zkusí vydržet jeden rok zcela bez produktů, k jejichž výrobě či použití je potřeba

pad (USA, 2009) vypráví o nejnižší sociální vrstvě Káhiry, tzv. Zaballeen (arabský výraz pro „lidi odpadků“). Sběr a zpracování odpadu z osmnáctimilionové Káhiry představuje pro místní šedesátitisícovou komunitu už po staletí jediný zdroj obživy.

Zajímavým dokumentem je také Bombajská spojka (Dánsko, 2009), který připomíná, že do roku 2020 se indická Bombaj pravděpodobně stane nejlidnatějším velkoměstem na světě a hromadná doprava zde přitom nefunguje už teď. Za zmínku stojí i dokument britského režiséra Ruperta Murrayho Mizející ryby (UK, 2009), jehož hlavním tématem je nedodržování kvót pro lov ryb a s tím spojená problematika biodiverzity v mořích.

Ve vybraných termínech a městech představení doprovázely debaty k jednotlivým filmům s režiséry a odborníky.

Jeden svět patří v současnosti k nejvýznamnějším festivalům věnovaným problematice lidských práv v Evropě a patří mezi zakládající členy Asociace lidskoprávních festivalů, která sdružuje 29 festivalů z celého světa. Festival oslovuje především mladé lidi, studenty, středoškoláky a prostřednictvím filmů se jim snaží představit soubor hodnot, na kterých je postavena svobodná a demokratická společnost.

Více o festivalu naleznete na internetové adrese: <http://www.jedensvet.cz>

Petra Roubíčková, tisková mluvčí MŽP, upraveno (red)

Zemský ráj

Posláním soutěže krajinářské fotografie Zemský ráj je pomocí fotografie ukázat, že si člověk dokáže vážit přírody a chránit ji.

Vedle toho má ovšem soutěž také upozornit na bezohlednost a nešvary, které ničí nejen přírodu, ale i životní prostředí, a tím negativně ovlivňují život na naší planetě.

Soutěž vznikla v roce 1980 jako regionální s názvem Český ráj. Pro vel-

ký zájem se z ní stala soutěž celostátní a nyní je již po několik ročníků vyhlašována pro autory z celé Evropy. Pořádá ji fotoklub Safír Turnov. 18. ročník soutěže proběhl pod záštitou Ministerstva životního prostředí. Přihlásilo se do něj 36 autorů ze tří zemí Evro-

py. Vítězem v kategorii Chráněná území světa se stal Ctibor Košťál se seriálem Sám na Zemi.

Zdroj: www.fotoklubsafir.cz, www.mzp.cz

▲ Zlatou medaili v kategorii Životní prostředí a zároveň Cenu MŽP získal Radek Burda za snímky Albánské haldy.

Za peníze z Koncertu pro přírodu 2009 nová alej

Nadace Partnerství získala pro program Strom života 25 000 korun prostřednictvím dražby na loňském Koncertu pro přírodu, který se konal v září v Třeboni.

Charitativní Koncert pro přírodu uspořádalo MŽP v září loňského roku v Třeboni. Vystoupili na něm Lenka Dusilová se skupinou Band a Dan Bárta s Illustratosphere. Grantová komise Nadace Partnerství na jaře rozhodla, že peníze poputují do Rožmitálu pod Třemšínem, kde za ně místní ochránci přírody 17.–18. dubna tohoto roku vysadí stromy okolo silnice procházející rozsáhlými loukami. Podél veřejné komunikace spojující Rožmitál a Voltuši tak přibude sto listnatých stromů, včetně dnes již vzácného jilmu horského. „Projekt Výsadba aleje pod Voltuší jsme se rozhodli podpořit, protože se nám líbil způsob, jakým pracuje s navyšováním přírodní rozmanitosti, uvedla Hana Zuchnická z Nadace Partnerství. Díky charitativnímu výtěžku vznikne v Rožmitálu pod Třemšínem výrazný krajinný prvek navazující na předchozí výsadby v letech 2007 a 2008. Koncert pro přírodu 2010 se bude konat 4.9. v Krásné Lípě.

Adéla Badáňová, Nadace Partnerství

Foto archív Nadace Partnerství

Hledá se Strom roku 2010

Nadace Partnerství letos již po deváté hledá nejsympatičtější strom České republiky. Do 29. května můžete přihlásit svůj nejoblíbenější strom do celostátní ankety Strom roku 2010.

V červnu porota vybere dvanáct finalistů, kteří se utkají o vítězný titul. Aktivita programu Strom života v letošním roce spolufinancuje Státní fond životního prostředí ČR ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí částkou 5,5 milionů korun.

Celostátní anketa Strom roku si v České republice vybudovala tradici. Od roku 2002 se každoročně vyhlašuje k prvnímu jarnímu dni. Loni se do ní s chutí zapojilo téměř 50 tisíc lidí z různých krajů ČR. Návrh na Strom roku 2010 může zaslat kdokoli. V loňském roce přihlásili své favority mateřské a základní školy, obecní úřady, občanská sdružení, oddíly mladých hasičů a skautů, okrašlovací spolek nebo Svaz neslyšících a nedoslýchavých z Písku. Z doručených návrhů pak porota vy-

bere dvanáct finalistů, pro které bude od srpna do října hlasovat široká veřejnost. Výtěžek zpoplatněného hlasování poputuje na jarní a podzimní výsadby stromů. Podrobné informace o anketě naleznete na www.stromzivota.cz/anketa.

„Každý návrh by měl obsahovat příběh stromu, uvedení lokality, GPS souřadnice, informace o druhu, výšce, stáří a obvodu stromu a jeho fotografii nebo obrázek. Anketa narozdíl od jiných soutěží nehledá nejkrásnější, nevyšší nebo nejstarší strom. Hledáme hlavně stromy s příběhem, které dokáží semknout lidi ve svém okolí,“ uvádí koordinátorka ankety Hana Rambousková. Titul Strom hrdina pak mohou získat stromy, které jsou ohroženy necitlivým záhalem nebo negativními dopady lidských činností. Návrhy lze zasílat na adresu Na-

dace Partnerství, Údolní 33, 602 00 Brno, nebo na e-mail strom.zivota@nap.cz.

„Anketu považujeme za úspěšný projekt, který jednoduchým způsobem rozvíjí vztah lidí k přírodě. V letošním roce navazujeme spolupráci s dalšími státy, které o ni projevily zájem,“ dodává Rambousková. Snaha o rozšíření ankety na celoevropskou úroveň není jedinou novinkou letošního roku. Vzhledem k Mezinárodnímu roku biodiverzity propaguje anketa Strom roku myšlenku ochrany rozmanitosti přírody. Ubývání pestrosti živých organismů je totiž jedním z nejvýznamnějších globálních problémů současnosti.

*Tisková zpráva Nadace Partnerství,
upraveno (red)*

Evropský program LIFE +

Moravskoslezský kraj zahájil 25. února 2010 projekt Jednotný informační a komunikační systém ochrany přírody v NUTS II Moravskoslezsko, realizovaný s přispěním finančního nástroje Evropského společenství LIFE+.

Komunitární program LIFE+ je finančním nástrojem pro oblast životního prostředí pro období let 2007–2013. LIFE+ poskytuje finanční pomoc na řešení konkrétních problémů životního prostředí, které nelze financovat v rámci jiných dotačních titulů. Program LIFE+ v České republice koordinuje Ministerstvo životního prostředí. „Naši primární rolí je poskytování informací potenciálním žadatelům, přijímání předkládaných žádostí a kontrola realizovaných projektů. Samotný výběr vhodných projektů probíhá přímo v Evropské komisi“, říká ředitel odboru Fondů EU Jan Kříž.

Program LIFE+ se zaměřuje na financování projektů spojených s ochranou přírody, technologiemi na ochranu životního prostředí a s komunikací v oblasti životního prostředí. Skládá se ze tří pilířů: LIFE+ Příroda a biologická rozmanitost, LIFE+ Politika a správa v oblasti životního prostředí a LIFE+ Informace a komunikace. „Program je koncipován na bázi „zezdola nahoru“, což znamená, že jsou to žadatelé, kteří si sami na-

vrhují témata předkládaných projektů v návaznosti na konkrétní problém životního prostředí v jejich lokalitě. Projekty musí být v souladu s politikou EU v oblasti životního prostředí a musí vykazovat evropsky přidanou hodnotu“, dodává ředitel Kříž.

Cílem projektu Jednotný informační a komunikační systém ochrany v Moravskoslezském kraji je zvýšit povědomí veřejnosti o soustavě Natura 2000. Prostřednictvím informační a osvětové kampaně chce projekt dosáhnout zajištění vstřícného přístupu ze strany vlastníků, správců pozemků, samospráv i veřejnosti k implementaci soustavy Natura 2000 a s tím spojené snižování problémů, jako je nepovolené kácení dřevin, ničení biotopů rostlin a živočichů v chráněných územích, rušení fauny a eroze v důsledku nelegálního motokrosu či rozšiřování invazních druhů rostlin. Cílem projektu je rovněž propagace předmětů ochrany v konkrétních evropsky významných lokalitách a ptačích oblastech. Celkový rozpočet projektu je přibližně 21 milionů korun, z nichž zhruba polovinu hradí EU, zbývají-

cí část hradí Moravskoslezský kraj společně s partnery. Jsou jimi: Ministerstvo životního prostředí, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Lesy ČR, s. p., Občanské sdružení Hájenka, ČSOP Salamandr a Actaea.

*Petra Roubíčková, tisková mluvčí MŽP,
upraveno (red)*

LIFE+ PRO ROK 2010

Vyhlášení výzvy k předkládání projektů v rámci programu LIFE+ pro rok 2010 se předpokládá 5. května 2010. Konečný termín pro předkládání projektových návrhů národním kontaktním místům byl předběžně stanoven na 31. srpna 2010.

Spolufinancování ze strany EU činí max. 50 % celkových způsobilých nákladů projektu, v některých případech – u projektů zaměřených na prioritní druhy nebo evropsky významná stanoviště – mohou dosáhnout až 75 % celkových způsobilých nákladů.

Program Zelená úsporám získal další prostředky

Ministr životního prostředí Jan Dusík a zástupce japonské firmy Mitsui & Co. Ken Abe uzavřeli smlouvu o prodeji dalších 2,5 mil. emisních jednotek AAU. Program Zelená úsporám tak získal další prostředky, které budou vynaloženy na zateplování rodinných, bytových i panelových domů, výstavbu domů v pasivním standardu a výměnu starých kotlů za ekologické vytápění.

„Zájem o program neustále roste, jen ve dnech 8. až 10. března jsme obdrželi žádosti na 371 projektů v dotační hodnotě 76 milionů korun. Týdenní průměr obdržených žádostí pak přesahuje 100 milionů korun. Do 16. března bylo na Státní fond životního prostředí podáno přes 9000 žádostí s celkovou dotační hodnotou přesahující 1,5 miliardy korun. Pokud zájem vydrží, prostředky z programu Zelená úsporám vyčerpáme mnohem dříve než v roce 2012, tedy na konci programu,“ řekl ministr Dusík.

„V současné době vyjednáваме i s dalšími kupci emisních kreditů. Je pravda, že vyjednávání jsou po loňské krizi čím dál složitější. Česká republika je však v prodeji jednotek AAU dlouhodobě nejúspěšnější a dodatečný

prodej jednotek firmě Mitsui je toho důkazem,“ okomentoval vyjednávání s kupci ředitel odboru změny klimatu Pavel Zámyslický.

„Jednání o prodeji dalších jednotek mají naději na úspěch i z toho důvodu, že kupci vnímají pozitivně úspěšný rozvoj programu Zelená úsporám,“ dodal ministr Dusík.

Do 16. března 2010 prodalo Ministerstvo životního prostředí 71 milionů jednotek AAU. Většinu z nich se podařilo prodat do Japonska (japonské vládě a firmě Mitsui), emisní kredity od Česka odkoupily i vlády Rakouska a Španělska.

Stejně jako u všech předchozích uzavřených smluv, i v tomto případě zůstávají vyjednaná cena jednotky AAU i celkový získaný finanční objem nadále důvěrné.

Právo prodat jednotky AAU získala Česká republika díky tomu, že od roku 1990 snížila své emise skleníkových plynů již o 27,6 %, přičemž se v Kjótském protokolu zavázala k 8 % snížení. Nevyužité právo vypouštět emise skleníkových plynů díky tomu může ve formě jednotek AAU prodat ostatním státům nebo firmám.

Podle zákona o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů nakládá s jednotkami AAU Ministerstvo životního prostředí a výnosy z prodeje jednotek AAU jsou příjmem Státního fondu životního prostředí, který je investuje výhradně do programu Zelená úsporám.

Zdroj: MŽP, upraveno (red)

Rostlina a živočich měsíce

Mezinárodní rok biodiverzity – „Pro pestrou přírodu, pro budoucnost“

Biodiverzita, tj. biologická rozmanitost druhů rostlin a živočichů a jejich vazby na okolní prostředí jsou základními principy, podle kterých příroda funguje již odpradána. Tímto způsobem zajišťuje nezbytné funkce pro existenci života na Zemi. Živočišné a rostlinné druhy jsou závislé zejména na prostředí, ve kterém žijí, tj. na biotopu. S úbytkem jejich přirozených stanovišť klesá i pestrost dru-

hů, a to má nedozírné následky pro lidstvo a pro celou planetu.

Rok 2010 je Mezinárodním rokem biodiverzity a lidé v mnoha zemích světa využívají této příležitosti a pomáhají zlepšit

stav životního prostředí přímo v oblasti, kde žijí. Pro přiblížení tématu ochrany biologické rozmanitosti a cílů Roku biodiverzity jsou každý měsíc představeny dva druhy charakteristické pro určitý biotop. Pro měsíc březen byly vybrány dva živočišné druhy vázané na vodní toky – rak říční a losos. Pro duben pak byly vybrány dva druhy vázané na městské prostředí – rorýs obecný a malolistá i velkolistá lípa.

Rak říční

(*Astacus astacus*, Linnaeus 1758)

Rak říční je sladkovodní koryš z řádu desetinožců, který žije v tekoucích i ve stojatých vodách.

Výskyt druhu v minulosti a současnosti

V dřívějších dobách byl rak říční hojným evropským druhem, který se rozšířil zejména po poslední době ledové. V souvislosti s postupujícím znečištěním vodních toků odpadními vodami, s kanalizacemi toků, v důsledku rozvoje zemědělské velkovýroby a její chemizace a také v souvislosti s rostoucím místním znečištěním došlo k jeho výraznému úbytku. Po oslabení jeho populací vlivem epidemií račího moru na přelomu 19. a 20. století byl následně chován a uměle vysazován na řadě náhradních lokalit. Současný stav populací raků říčních žijících u nás ve volné přírodě se však v porovnání s minulostí značně snížil. Druh je dnes znám přibližně z 550 lokalit, které zahrnují drobné toky, větší říčky i stojaté vody (např. rybníky, různé vodní nádrže či zatopené lomy).

Stručný popis druhu

Rak říční se může dožít i více než 20 let a dosahovat velikosti až 18 cm. Je zbarven obvykle hnědě až červenohnědě, ovšem vzácně se objevují i modře nebo modrozeleně zbarvení jedinci. Hlavohrudní krunýř nese po stranách trny, které jsou pouze za týlním švem. Za očima jsou přítomny dva páry postorbitálních lišt, přičemž zadní pár může být méně výrazný až nenápadný. Klepeta jsou široká a drsná na povrchu, u velkých samců velmi robustní, na povrchu stejně zbarvená jako tělo. Na vnitřní hraně pevného prstu bývají dva výrazné hrbolky.

Spodní strana klepet je hladší než strana svrchní a je sytě červená až hnědočervená.

Raci nejsou potravně specializovaní a žijí se rozmanitou stravou rostlinného i živočišného původu, konzumují i odumřelou hmotu (detritovoři), přičemž výběr potravy závisí na věku, ročním období a fyziologickém stavu.

Biotopové nároky druhu

Optimální podmínky nachází rak říční především v pomaleji tekoucích potocích

Rak říční. Foto Monika Štambergová

VÍTE, ŽE...

... rak má měkké části těla kryté pevným krunýřem, který představuje jeho vnější kostru? V určitých časových intervalech starý krunýř praská a rak z něho postupně vylézá. Nová kutikula na povrchu těla zůstává nějaký čas měkká, v tomto období jedinec roste, a je zároveň velmi zranitelný. Postupně je za účasti tzv. rakůvek, vápenných čůčkovitých útvarů na stěnách žaludku raků, krunýř opět zpevněn.

a říčcích s velkým množstvím přirozených úkrytů. Vysazován byl i na náhradní lokality do rybníků, zatopených lomů, pískoven a nádrží, kde často dobře přežívá a rozmnožuje se. Převážná většina zjištěných lokalit má přírodní charakter koryta s částí meandry. Břehy bývají lemovány pásem keřové nebo stromové vegetace, jejíž kořeny zasahují do koryta. Spleť kořenů, většinou vrb nebo olší, přirozeně zpevňuje břehy a tvoří tak vhodné úkryty pro raky. Dno toku nejčastěji pokrývají kameny a štěrky, které jsou také velmi často využívány jako vhodné úkryty. Kromě útočišť pod kořeny stromů a kameny také rak říční hloubí nory do dna nebo jílovitých břehů toků či nádrží. Širší okolí toků s výskytem raka říčního je tvořeno nejčastěji smíšenými lesy nebo loukami, ale výjimkou není výskyt druhu přímo v obcích.

Ohrožení a ochrana

Rak říční je zákonem chráněný a řazený mezi kriticky ohrožené druhy. Současně je chráněn i na mezinárodní úrovni Směrnicí Rady č. 92/43/EEC, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (příloha V.). Vzhledem k tomu, že se na našem území ve volné přírodě vyskytují dva nepůvodní severoamerické druhy, rak pruhovaný a rak signální, představuje konkurence z jejich strany spojená s hrozbou přenosu račího moru jedno z největších rizik pro populace našich původních raků, tedy i raka říčního. Dalším zásadním ohrožujícím faktorem je v současné době ztráta biotopů vhodných pro život a rozmnožování raků. K úbytku vhodných biotopů vedou lidské aktivity, ja-

ko je zemědělská a vodohospodářská činnost, průmysl či rybářství, jejichž následkem může být např. znečištění vod, ničení či nešetrné úpravy břehů, koryt a pobřežní vegetace toků, nebo zanášení toků sedimenty z různých zdrojů. Kromě výše

zmíněných vlivů jsou račí populace často ohroženy také nepříroze zvýšeným predčním tlakem, a to např. ze strany invazně se šířícího norka amerického či do toků vysazovaných pstruhů. V první řadě je na stávajících lokalitách s výskytem raků nut-

né zachovat či zlepšit existující kvalitu vody a přirozený charakter koryt toků i jejich okolí. Rovněž je důležité neustále zdůrazňovat nebezpečí nepůvodních druhů raků, seznamovat veřejnost s problematikou račího moru a prevenci jeho šíření.

▲ Potok Zátoky za nízkého stavu vody, je vidět nory ve břehu toku vyhloubené rakem říčním.

▲ Rak říční, potok Zátoky. Pravé regenerující klepeto je nápadně menšího vzrůstu. Foto Monika Štambergová

Losos obecný

(*Salmo salar*, Linnaeus 1758)

Losos obecný je ryba, která disponuje neobyčejnými vlastnostmi a schopnostmi. Je výborný plavec, za potravou je schopen v moři uplavat třeba i několik stovek kilometrů. Mezi rybami je špičkovým skokanem, svými až 3 m vysokými skoky dokáže překonat různé překážky.

Výskyt druhu v minulosti a současnosti

Losos obecný žije při obou březích Atlantského oceánu, v Evropě ho nalezneme od západních břehů Portugalska přes pobřeží Biskajského zálivu, Severního a Baltského moře až po Severní ledový oceán a Bílé moře. Na západní straně Atlantiku obývá východní pobřeží severní Ameriky. V době rozmnožování vyráží proti proudu řek hluboko do vnitrozemí kontinentů, aby zde vyvedl další generaci mladých lososů.

Dříve byl losos běžným druhem i v českých řekách. Do poloviny 19. století byl v Labi a všech jeho přítocích hojně lovenou rybou. S nástupem průmyslové revoluce se ale jeho životní příběh dostává do slepé uličky. Se stále vzrůstající potřebou lodní přepravy vzrůstala i poptávka po vybudování jezů a zdymadel. Postupem času tak bylo koryto řeky Labe napřímeno a přehra-

zeno pro lososa nepřekonatelnými překážkami. S dokončením jezu ve Střekově v roce 1935 pak tah těchto ryb na území Čech ustal natrvalo. Poslední údaj o výskytu lososa obecného na našem území je z Ústí nad Labem z roku 1949.

V současné době se losos vyskytuje pouze na několika málo místech, v povodích řek, kam je v rámci repatriačního procesu vysazován.

Stručný popis druhu

Losos obecný patří do čeledi lososovitých (salmonidae). Ryby z této čeledi se od ostatních odlišují přítomností malé tukové ploutvičky vzadu na hřbetě. Tělo lososa má hydrodynamický tvar, který mu umožňuje dobře plavat a manévrovat v rychle tekoucí vodě podhorských bystřin. Zbarvení těla se v průběhu života mění. V moři je stříbřitě ocelově modré a při tahu na trdliště ryby tmavnou. Zvláště u samců se v době tření barva mění na bronzovou až červenohnědou a k černým skvrnkám přibývají červené. U samců se v době tření mění i tvar spodní čelisti, která se hákovitě zakřivuje. Také velikost těla u lososů je dosti proměnlivá a závisí hlavně na populaci, ve které se lososi narodili. Ve třetím roce živo-

Lososí plůdek. Foto Pavel Benda

VÍTE, ŽE...

... se dospělý losos při tahu na trdliště vrací vždy do míst, odkud pochází? Jeho smyslové receptory si totiž přesně pamatují specifické složení vody v jeho rodné řece a navigují ho až do míst, kde se před léty narodil.

... i vy můžete přispět na projekt na záchranu lososa obecného jeho tzv. „adopcí“? Informace o adopci lososů zájemci najdou na internetových stránkách www.navratlososu.cz. Akci organizuje Správa Národního parku České Švýcarsko a shromážděné prostředky budou použity na podzimní vypouštění lososů do řeky.

▲ Biotop lososa – řeka Kamenice. Foto Monika Štambergová

▲ Losos obecný. Foto Hartley, William W., U.S. Fish & Wildlife Service

ta losos dorůstá délky kolem 90 cm a váhy 15 kg. Byli však zaznamenáni i starší jedinci s délkou těla 150 cm a hmotností až 46 kg.

Losos se živí dravě. V moři jsou jeho potravou zejména drobné rybky a některé druhy mořských korýšů. Při tahu do řek dospělí jedinci potravu nepřijímají. Jinak je tomu u nedospělých ryb. Ty se v řekách živí larvami vodního hmyzu, vodními korýši a drobnými rybkami. Losos rychle roste, běžně přirůstá o několik kilogramů za rok.

Biotopové nároky druhu

Losos obecný je druhem pobřežních vod chladných moří, který je svým rozmnožováním vázaný na horské a podhorské toky a bystřiny s dobrou kvalitou vody a vhodným substrátem pro tření. Takovým substrátem jsou šterkové a kamenité lavi-

ce, ve kterých samice ocasem tzv. vytloukají hnízda pro naklazení jiker. Po vykuleení zůstávají mladí jedinci, tzv. strdlíce, dva roky ve svých mateřských řekách, aby se nakonec vydali dokončit svůj vývoj v pobřežních vodách přilehlých moří.

Ohrožení a ochrana

Losos obecný vymizel z českých i evropských vod proto, že mu byl výstavbou příčných překážek v řekách znemožněn tah na původní rozmnožiště. Na stavy populací lososa má vliv také znečištění vody v tocích, nemoci (parazitů apod.) i nelegální a komerční lov. Losos je v současné době intenzivně chován na rybích farmách a tím roste možnost křížení divokých a farmových jedinců a riziko negativního vlivu tohoto křížení na původní populace. V České re-

publice je losos obecný v Červeném seznamu ČR uveden jako kriticky ohrožený druh. V rámci evropské legislativy je pak chráněn Směrnicí Rady č. 92/43/EEC o stanovištích.

Od roku 1997 běží na území ČR projekt Losos 2000, který vznikl ve spolupráci Českého a Německého rybářského svazu a jehož cílem je návrat lososů. V rámci tohoto projektu byla vybrána geneticky vhodná populace lososa obecného a v roce 1998 se započalo s každoročním vysazováním odchovaného plůdku do řek Kamenice, Chřibská Kamenice, Ploučnice a Ohře. V roce 2002 byl zaznamenán první návrat vysazených jedinců do českých řek. Pokud se i nadále bude dařit vysazování mladých lososů a současně s tím i zprůchodňování dalších překážek, mohlo by lososům zase svítat na lepší časy.

Rorýs obecný

(*Apus apus*, Linnaeus 1758)

O rorýsovi obecném lidé velmi málo vědí, ačkoli s nimi po staletí žije v těsném sousedství, často doslova pod jednou střechou. Patří k nejvytrvalejším a nejrychlejším letcům, přestože původní představy o rychlosti značně převyšující 200 km/hod. nedávno přesná měření korigovala na „pouhých“ 111,6 km/hod.

Výskyt druhu v minulosti a současnosti.

Jeho příběh dobře dokumentuje ovliv-

ňování přírody člověkem. V době, která není historickými prameny nijak doložena, ale patrně sahá až někde do středověku, našli rorýsi vhodné podmínky ke hnízdění na lidských obydlích. Dnes hnízdí rorýs obecný od Evropy po střední Asii. Evropská populace zimuje v Africe na jih od Sahary, na hnízdištích traví v průměru 109 dnů. Ornitologové odhadují počet rorýsů v Čechách na 60 až 120 tisíc párů.

Stručný popis druhu

Rorýs je temně hnědý pták velikosti vlaštovky, liší se od ní velikostí křídel, má je delší a užší. Oproti tělu má světlejší hrdlo, srpovitá křídla a vidlicovitě vykrojený ocas. Samci a samice jsou stejně zbarvení. Drápky na nohou umožňují rorýsovi přichytávat se na kolmých stěnách. Rorýs se průměrně dožívá sedmi let, nejvyšší zjištěný věk těchto ptáků je 21 let.

Biotopové nároky druhu

Více než 95 % rorýsů sídlí v různých typech dutin na lidských stavbách, kde tvoří menší kolonie. Rorýsi nejsou vázáni na žádné specifické prostředí, jedinou pevnou vazbu mají na hnízdiště, kterému jsou věrní stejně jako partnerovi po celý život. Hnízdí jen jednou do roka a jedno až tři mláďata tráví v hnízdě průměrně 43 dnů, tedy mnohem více než mláďata jiných ptáků srovnatelné velikosti. Někdy je tato doba ještě podstatně delší (až 57 dnů), to když chladné nebo deštivé počasí dočasně připraví rorýse o zdroj potravy, kterou tvoří drobní členovci (hmyz, pavouci). Tehdy mláďata upadají do strnulého stavu, v němž mohou až dva týdny odolávat hladovění. Samice zůstávají v tuto dobu s mláďaty, zatímco samci a nehnízdící ptáci odletají i stovky kilometrů daleko, až do míst s příznivějším počasím a dostupnou potravou. Přesto nejsou rozmary počasí největší pohromou rorýsů. Co tedy je pro rorýse opravdovou hrozbou?

Ohrožení a ochrana

Zatímco po staletí se rorýsům dobře dařilo v blízkosti člověka, nyní, především vlivem četných rekonstrukcí a (jinak pozitiv-

ně vnímanému) zateplování panelových domů, o hnízdiště přicházejí. Je to paradoxní situace. Nevíme zcela přesně, jak velký dopad tyto lidské činnosti mají, jeden z mála dokladů však máme z Prahy, kde v období 1989–2000 ubylo rorýsů o téměř 45 %! A nejinak tomu bohužel bude i v jiných městech republiky. Těžko bychom mezi ptáky hledali další příklady podobně dramatického úbytku.

Přítom řešení jsou známá a nestojí příliš peněz ani času. Spočívají v důsledné ochraně rorýsích hnízd, což je jediný účinný způsob ochrany rorýse samotného. Česká společnost ornitologická v rámci projektů, dotovaných Ministerstvem životního prostředí, vyvíjí a uvádí v život technická řešení a postupy šetrné k rorýsům, které lze uplatňovat při rekonstrukcích a při zateplování budov. Ornitologové vyvinuli i vhodné typy náhradních řešení, které mohou zanikající hnízdiště nahrazovat. Např. na budově MŽP v Praze byly koncem března osazeny dva rorýsovníky s celkem osmi hnízdními komorami.

Ještě není pozdě, ale s pomocí rorýsům nelze otálet. Bez spolupráce státní správy, stavebních společností, nevládních organizací a zapojení široké veřejnosti, která mů-

VÍTE, ŽE...

... rorýs za den v průměru nalétá neuvěřitelných 800 km a díky fantastickým letovým schopnostem může ve vzduchu provádět všechny životně důležité činnosti: lovit potravu, odpočívat a spát, v letu se pářit i vyprazdňovat? Je stěží uvěřitelné, že mladí rorýsi, poté co vyskočí z hnízda, neusednou prakticky po dobu jednoho roku! Pouze v extrémně nepříznivém počasí krátce odpočívají zavěšeni na kmenech stromů či na spodní straně velkých listů.

že pomoci např. vytvářením nových hnízdišť na domech, to však nepůjde. Více informací poskytnou specializované stránky www.rorysi.cz.

▲ Mladý rorýs obecný. Foto Josef Hlásek

▲ Hejno rorýsů hájí svůj hnízdní okrsek. Foto Mika Brunn

▲ Náhradní hnízdo rorýsů – budka z extrudovaného polystyrenu. Foto Jakub Čejka

▲ Větrací otvory v podstřeší jsou oblíbeným hnízdištěm rorýsů. Foto Ivan Mikšík

Lípy

(*Tilia*, Linnaeus 1753)

Lípy jsou mohutné opadavé dřeviny, rozšířené dnes v mírném pásmu severní polokoule ve skoro 40 druzích. V České republice je můžeme vidět zejména v listnatých lesích od nížin až do nižších horských poloh.

Výskyt druhu v minulosti a současnosti

Nejstarší nálezy lip pocházejí z období křídý (56–34 mil. let př. n. l.). V období po době ledové byly lípy ve smíšeném dubovém lese zastoupeny nejvíce, v posledních tisíciletích ustupovaly vlivem rozšiřování ploch pro zemědělství a pastvu. Na jejich dřívější hojný výskyt ukazuje řada topografických názvů jako Lípa, Lipany, Lipence, Lipové, Lipůvka a další. Výskyt lip v kulturních lesích byl v minulých stoletích negativně ovlivněn monokulturním smrkovým hospodařením. V současnosti lípa roste v Evropě a v Malé Asii.

Stručný popis druhů

Mezi dřeviny, které jsou u nás původní, patří lípa srdčitá (*Tilia cordata* Miller) a lípa velkolistá (*Tilia platyphyllos* Scopoli) a kříženec obou těchto druhů – lípa obecná (*Tilia vulgaris* Hayne). Kromě těchto našich domácích druhů se u nás zahradnický pěstuje okolo 20 druhů, např.

lípa plstnatá (stříbrná) – *Tilia tomentosa* Moench, lípa americká – *Tilia americana* L., lípa zelená (lípa krymská) – *Tilia euchlora* K. Koch. a další.

Tilia cordata Mill. – lípa malolistá (srdčitá) je mohutný strom s široce vejčitou až kulovitou hustou korunou, vysoký 10–30 m. Má střídavé, dlouze řapíkaté listy se srdčité okrouhlou, na okraji zubatou až pilovitou čepelí. Na lici jsou tmavozelené, na rubu sivozelené, v úžlabí žilek mají chloupky, jinak jsou lysé. Z úžlabí listů vyrůstají vidlanovitá květenství 5–15 pravidelných květů. Kořenový systém této lípy je srdčitý se silnými postranními kořeny, odolný k vyvracení. Lípa malolistá se dožívá až 500–700 let. Kvete na přelomu června až července, zatímco lípa velkolistá kvete asi o 14 dní dříve.

Tilia platyphyllos Scop. – lípa velkolistá je mohutný strom s široce kuželovitou korunou, vysoký 20–40 m. Má střídavé, dlouze řapíkaté listy, svrchu tmavě zbarvené a řídce bíle chlupaté, vespod světleji zbarvené a zřetelně bíle chlupaté, se srdčité okrouhlou, na okraji zubatou až pilovitou čepelí. Z úžlabí listů vyrůstají vidlanovitá květenství pravidelných květů. Lípa velkolistá má mohutný kulový kořen s dlouhými postranními kořeny, které jsou bohatě vět-

vené. Je to dlouhověká dřevina, dožívá se 700–800 let, výjimečně snad až 1000 let.

Biotopové nároky stromů

Oba druhy lip patří k polostinným dřevinám. Lípa malolistá je odolná vůči mrazu, zatímco velkolistá lípa je citlivá na pozdní mrazy. Rostou na čerstvě vlhkých, humózních půdách, bohatých na živiny (na suťových půdách roste více lípa malolistá), nerostou jen na extrémně kyselých půdách. Hojně se vyskytují v nížinách a pahorkatinách, jsou citlivé na zasolení půdy.

Využití

Jak lípa srdčitá, tak i lípa velkolistá jsou lesnický i sadovnický velmi cenné dřeviny. Dřevo je měkké, snadno obrobitelné, má široké využití (pro výrobu překližek, beden, dřevité vlny, tužek), dále také v řezbářství a sochařství. V minulosti se z lip těžilo lýko – vyráběly se z něj nádoby na obilí a mouku (ošatky), střevíce (např. pověstné lýčkové střevíce Přemysla Otakara II.), pletly se rohože, používalo se místo papíru, k pokrývání staveb, známé jsou lýkové provazy apod.

Květenství se sbírají pro léčivé účinky (lipový květ). Lípy jsou dřeviny medonosné, včelařsky důležité. V lesnictví jsou vysazovány jako meliorační a půdoochranné dře-

▲ Vejdova lípa, *Tilia platyphyllos* Mill., Pastviny. Foto Zuzana Růžičková, AOPK Pardubice

▲ Husova lípa, *Tilia platyphyllos* Scop., Prachaticko. Foto archiv AOPK ČR

viny, v sadovnictví jsou používány jako alejové stromy i solitéry, v historických úpravách i pro vyšší stříhané stěny.

Ohrožení a ochrana

Staří Slované a Germáni uctívali lípy a duby (symboly ženského a mužského principu). Lípy byly uctívány pro svou dlouhověkost a mohutnost, v pozdějších dobách pak pro svůj užitek. V zahradním umění jsou ceněny pro svou velkolepost a životaschopnost.

To, že lípa je tradována jako náš národní strom, vzniklo v době národního obrození, kdy lípu oslavil Jan Kollár v Předzpěvu své Slávy dcery jako „svěcený Slovanů strom“. Začátkem 20. století vznikl první soupis starých a památných stromů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Zde je uvedeno 87 lip, z nichž řada existuje dodnes, např. Husova lípa v Chlístově, Vejdova lípa u Pastvin, Karlova lípa v Klokočově, Sudslavická lípa u Vimperka a celá řada dalších.

Lípa malolistá v Karlovicích, Beskydy. Foto Jaroslav Müller

VÍTE, ŽE...

...věk Klokočovské lípy (Karlovy), k níž se váže pověst, že u ní odpočíval císař Karel IV., se odhaduje na tisíc let? Znáte ve svém okolí nějakou lípu, která by si zasloužila být vyhlášena památným stromem?

V zákoně č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny se uplatňuje zvláštní ochrana dřevin v kategorii Památný

strom. Z celkového počtu je 44 % dřevin rodu *Tilia*. V kategorii nejstarších (veteránů) je zařazeno 977 lip. Největší měřitelný obvod kmene má Vejdova lípa (12 metrů a 52 cm – měřeno ve 130 cm nad zemí v r. 1996). Spolu s Karlovou lípou v Klokočově budou zřejmě patřit k nejstarším. S řadou památných lip se spojují pověsti nebo historické události. Lípy jsou krajinnými dominantami a podílejí se na dotváření krajiny a jejího rázu.

Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví v Průhoncích ve spolupráci s Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR v Praze řešil v letech 1997 až 2005 úkol záchrany genofondu památných stromů, do kterého bylo zařazeno 327 položek rodu *Tilia*. Z nejhodnotnějších památných stromů tohoto rodu byly získány rouby a naroubovány na vhodné podnože. Tak byli vypěstováni noví jedinci, potomci původních památných stromů, z nichž řada byla již vrácena zpět na vhodná místa a do krajiny.

BIOTOP – MĚSTSKÉ PROSTŘEDÍ

Lidská sídla nabízejí mnoho rozličných ploch k životu a často i bohatou nabídku potravy. Některé druhy se dokonale přizpůsobily životu v blízkosti člověka a dnes žijí pouze v lidských sídlech (myš domácí, vrabec či potkan). Životu v zahradách se přizpůsobili například zvonohlík či hrdlička zahradní.

Jiné druhy se vyskytují ve volné přírodě, ale ve městech nalézají obdobu svého přirozeného prostředí. Například rorýs či kavka ve volné přírodě hnízdí na vysokých skalních věžích. Nelze se jim proto divit, že osidlují i velkoměstskou zástavbu, když je tak podobná jejich původní hnízdištím. Obdobně je tomu i u kuny skalní, která se dnes běžně vyskytuje na půdách městských a vesnických domů. Také některé druhy netopýrů, původně vázané na skalní štěrby, se často ukrývají v různých skulinách panelových domů.

Staveniště a nově vzniklá sídliště zase připomínají stepní stanoviště (je zde sucho, řídká vegetace, praží sem slunce). I zde je možné nalézt některé druhy žijící původně ve stepích (například ptáci bělořit šedý a chocholouš obecný). Ale i taková ropucha obecná ráda vyhledává tyto lokality a dokáže se rozmnožovat i v obyčejných loužích.

A ve výčtu pestrých stanovišť ve městech je možné pokračovat dále – rumiště bohatá na živiny, zbořeniště, staré hřbitovy, městské parky, zahrady. Všechny tyto plochy představují i pro mnoho dalších druhů náhradu jejich přirozených (a ve volné krajině často mizících) lokalit.

Bohužel zásadním problémem zůstává, že místní druhovou pestrost obohacují zejména nepůvodní druhy, jež mohou mít svůj původní domov i na jiných kontinentech. Domácí druhy jsou tak vytlačovány na úkor cizích „vetřelců“, a to nejen v sídlech, „vetřelci“ se odtud mohou rozšířit i do volné krajiny. Vždyť v současnosti nejnebezpečnější invazní rostliny u nás (bolševník velkolepý, všechny druhy křídlatek) se původně pěstovaly ve městech jako okrasné druhy.

Dalším vzrůstajícím negativním trendem posledních let jsou zahrady u domů, které neposkytují úkryt a dostatek potravy rozmanitým živočichům (s anglickým trávnikem, který je „plný života“ podobně jako vybetonovaná plocha; a se zapuštěným bazénem, který se, není-li zakrytý, stává smrtelnou pastí pro mnoho živočichů).

Zpracovala AOPK ČR

CITES

Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

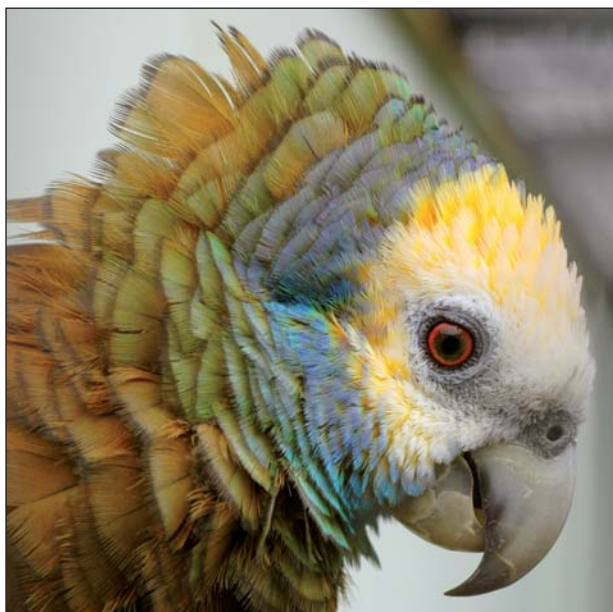
CITES je oficiálně používaná zkratka **Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin** (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora). První verze úmluvy byla představena na jednání IUCN (Světový svaz ochrany přírody) v roce 1963. Finální text byl podepsán 3. března 1973 ve Washingtonu (setkáte se proto i s názvem Washingtonská konvence) a v platnost úmluva vstoupila 1. července 1975. Jejím podpisem byla zavřena dlouholetá snaha mezinárodního společenství o regulaci sílícího tlaku mezinárodního obchodu na přírodní populace některých druhů rostlin a živočichů. Dodnes přistoupilo k úmluvě již 175 zemí světa (tzv. smluvní strany CITES) a jedná se tak o jednu z největších globálních úmluv vůbec. Česká republika (Československo) přistoupila k úmluvě jako v pořadí stočtrnáctý stát, v platnost zde úmluva vstoupila 28. května 1992. Úmluva reguluje zejména obchod s exempláři ohrožených druhů získaných z volné přírody, kontroluje však i obchod s živočichy těchto druhů odchovanými v zajetí a s rostlinami ohrožených druhů vypěstovanými člověkem.

Obchod s ohroženými druhy

Obchod s ohroženými druhy může mít mnoho podob. Obchoduje se nejen s živými zvířaty a rostlinami, ale i s výrobky z nich, nejčastěji s koženými výrobky a kožešinami, potravinovými doplňky využívanými v tradičních medicínách, gastronomickými specialitami, vzácným dřevem na výrobu nábytku či drobnými exotickými suvenýry, jako jsou např. sošky ze slonoviny. U některých druhů může mít takový obchod dalekosáhlé důsledky a společně s dalšími faktory, jako je úbytek přirozeného prostředí, může druh dovést až na pokraj vyhynutí.

Aby k tomu nedošlo, je obchod s ohroženými druhy regulován systémem vývozních a dovozních povolení (tzv. permity CITES), která vystavují příslušné výkonné orgány CITES členských zemí. Permity

CITES mohou být vydány až po splnění řady podmínek, které zajišťují, že obchodem nedojde k ohrožení druhu ve volné přírodě. Značná část mezinárodního obchodu se zvířaty a rostlinami se však děje nelegální cestou. Některé druhy či výrobky z nich nelze legálně získat nebo je lze získat pouze v omezeném množství. Vyšší poptávka pak otvírá cestu nelegálnímu obchodu. Někteří překupníci jsou pro bohatého klienta schopni sehnat téměř cokoliv. Nejpopulárnějšími zvířaty, kterých se nelegální obchod týká, jsou již mnoho let su-

▲ **Amazonan ohnivý (*Amazona guildingi*)** je extrémně vzácný papoušek žijící pouze na ostrově Saint Vincent, jeho početnost se zde odhaduje na stovky jedinců. Je zařazen do přílohy CITES I A.

chozemské želvy a papoušci. Velký zájem je i o vzácnější plazy (např. z Madagaskaru nebo Austrálie), dravé ptáky, kaviár, tradiční čínskou medicínu a živé rostliny (kaktusy, sukulenty).

Kterí živočichové a rostliny jsou pod ochranou úmluvy CITES?

Předmětem ochrany úmluvy CITES je více než 30 000 živočišných a rostlinných druhů. Podle stupně ohrožení mezinárodním obchodem jsou rozděleny do tří kategorií vyjmenovaných v přílohách I, II a III k Úmluvě:

Příloha CITES I – zahrnuje na 600 druhů živočichů a 300 druhů rostlin, kte-

ré jsou bezprostředně ohrožené vyhynutím (např. tygr, gorila, sokol, orel královský, karety, blahočet čilský, láčkovka obrovská a další). Mezinárodní obchod s těmito druhy je zakázán a je povolován jen výjimečně.

Příloha CITES II – zahrnuje na 4500 druhů živočichů a 29 000 druhů rostlin, které by mohly být ohroženy, pokud by mezinárodní obchod s nimi nebyl regulován (např. rys, vlk, někteří papoušci, primáti, kaktusy, orchideje a další). Tato

příloha obsahuje i druhy snadno zaměnitelné za exempláře CITES I.

Příloha CITES III – zahrnuje 152 druhů živočichů a 8 druhů rostlin. Jedná se o druhy, které jsou ohroženy mezinárodním obchodem pouze v určitých zemích a jsou chráněny na návrh těchto zemí (např. mravenečník mexický z Guatemaly či mrož lední z Kanady).

Příklad slona afrického

Praktický význam úmluvy CITES nám může přiblížit novodobá historie největšího suchozemského savce – slona afrického (*Loxodonta africana*). Na počátku 20. století žilo v Africe tři až pět milionů slonů. Kvůli neregulovanému lovu pro slonovinu došlo k dramatickému poklesu populace slonů. Slon africký byl tak od začátku fungování úmluvy zařazen v příloze CITES II

(obchod byl regulován, ne zakázán).

Tato regulace mezinárodního obchodu s africkou slonovinou se však ukázala jako málo účinná pro zastavení neudržitelného a nelegálního vybíjení slonů. Údajně bylo pro slonovinu zabito v 80. letech v Africe 100 000 slonů ročně a v některých zemích klesly populace slonů až na 20 % původního stavu, a někde byl slon dokonce i vyhuben.

V roce 1989 tak úmluva CITES zakázala mezinárodní obchod se slonovinou a zařadila slona afrického do přílohy CITES I. Zakaz obchodu se slonovinou měl na populaci slonů afrických nepochybně pozitivní vliv. USA, Evropa a některé další „dovozní“ země ho začaly tvrdě prosazovat,

což se projevilo propadem ceny slonoviny a snížením atraktivnosti pro pytláky a pašeráky. Pokles populace slona afrického se v mnoha zemích zastavil a někde dokonce počty narůstají. Některé populace slonů (např. z Botswany, Namibie, Jižní Afriky a Zimbabwe) jsou v současné době opět zařazeny v příloze CITES II.

CITES v Evropské unii

Evropská Unie aplikuje přísnější ochranu pro některé druhy CITES, ale i pro další ohrožené druhy vyskytující se na území EU či druhy, které by mohly ohrozit ekologickou stabilitu a u kterých chce zabránit jejich dovozu na své území (např. *Trachemys scripta elegans* – želva nádherná). Členské země EU proto mají vlastní seznamy CITES druhů, kde jsou druhy rozděleny do kategorií A, B, C a D (tyto kategorie ne vždy korespondují s přílohami úmluvy CITES I, II, III).

Jelikož v rámci EU funguje společný trh, nevzdávají se při obchodu s exempláři CITES mezi členskými státy dovozní a vývozní povolení. V rámci vnitřního trhu EU je omezeno komerční využívání exemplářů druhů zařazených v příloze A (jedná se např. o prodej, nákup, nabízení ke koupi, vystavování za peníze, používání k reklamě apod.). Obchod s jedinci těchto druhů je možný jen na základě tzv. výjimky ze zákazu obchodních činností (potvrzení ES). Každému exempláři, který splní určité podmínky, je uděleno potvrzení ES, které umožňuje jeho prodej po celém území Evropské unie.

CITES v ČR

Česká republika má v rámci vlastní legislativy (zákon č. 100/2004 Sb.) některá další omezení, která neplatí na území jiných členských států. Jde například o po-

vinnou registraci exemplářů určitých druhů zařazených v příloze A a některých dalších druhů z přílohy B. Jedincům těchto druhů jsou vydávány registrační listy, které slouží pro evidenci exemplářů na našem území.

Výkonným orgánem s hlavní působností je v České republice Ministerstvo životního prostředí. Dalšími výkonnými orgány jsou krajské úřady, vědeckým orgánem CITES je Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR). Funkci kontrolního orgánu zastává Česká inspekce životního prostředí (ČIŽP), Celní správa a Policie ČR.

Podrobnější informace o úmluvě CITES můžete získat na stránkách MŽP (www.mzp.cz/cites), AOPK ČR (www.nature.cz), ČIŽP (www.cizp.cz) nebo přímo na stránkách úmluvy (www.cites.org).

*Dita Hořáková, Vědecký orgán CITES
Foto Adam Kurz*

▲ Hadí a krokodýlí kůže je často využívána k výrobě módního zboží.

▲ Výrobky ze slonoviny jsou velmi ceněným a žádaným zbožím.

Ztrácíme půdu... Co s tím?

Každý den ubývá v České republice 15 hektarů zemědělské půdy. Půda, která tvoří životní prostředí mnoha organismů, je zdrojem zemědělské produkce, ale také má schopnost hospodařit s vodou, bránit suchu a povodním.

Česká krajina mizí stále rychleji

Česká republika zažívá alarmující situaci: dramaticky ubývá zemědělská půda. Řešení tohoto problému formou novely zákona o ochraně zemědělského půdního fondu začalo připravovat Ministerstvo životního prostředí už v roce 2007. V roce 2008 změnu zákona přijala česká vláda a od té doby měli osud české krajiny v rukách poslanci. Projednal ji garanční výbor pro životní prostředí a pak novela už jenom čekala na možné přijetí

v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR. Ministr životního prostředí Jan Dusík proto vyzval v březnu 2010 poslance, aby novelu zákona o ochraně zemědělského půdního fondu ještě před volbami projednali. Výrazné navýšení poplatků za zábor kvalitní půdy by vedlo k tomu, že se zastavování volné krajiny nebude vyplácet a investoři začnou více využívat již zastavěná území, tzv. brownfields.

„Česká krajina si politické obstrukce, které sněmovnu paralyzují, nezaslouží,”

KAŽDÝ DEN NENÁVRATNĚ ZMIZÍ 15 HEKTARŮ ZEMĚDĚLSKÉ PŮDY

novela zákona o ochraně zemědělského
půdního fondu může toto tempo zpomalit

Ministerstvo životního prostředí
Česká republika

PŮDA PŘÍTOM:

- tvoří životní prostředí mnoha organismů
- je podstatou pro udržení rozšíření pokryvu
- je zdrojem pro zemědělskou produkci
- udržuje vodu v půdě, brání suchu i povodním
- využívá slunce let

řekl ministr Jan Dusík. Pro poslance, ale i všechny ostatní, komu tento problém není lhostejný, Ministerstvo životního prostředí zpracovalo věcné argumenty. V následujících řádcích se můžete seznámit s fakty a argumenty o ubývající půdě, jak je přednesli na tiskové konferenci 9. března 2010 ministr Jan Dusík, jeho náměstek František Pelc a vedoucí oddělení ochrany půdy MŽP Václav Marek.

Překonaný zákon ujídání půdy nezastaví

Jan Dusík: „Proč si myslíme, že je potřeba novelu zákona přijmout a není možné čekat několik dalších měsíců nebo dokonce let na aktualizaci zákona? Co se týče formy ochrany, zákon je stále aktuální. Ale co se týče způsobů, efektivit nástrojů, zejména finančních, je poplatný tomu, že byl přijat začátkem 90. let... Kolega František Pelc představí několik čísel o tom, v jak měnícím se prostředí se nacházíme z hlediska zemědělské půdy a jejího postupného ujídání zejména průmyslovou zástavbou.“

František Pelc: „Zemědělský půdní fond i půdní fond obecně je dlouhodobě podceňovaná složka životního prostředí. Jak si možná často ani neuvědomujeme, bez ní se neobejdeme. Půda je živý organismus, který vzniká staletí – dá se tedy hovořit o tom, že je to neobnovitelný zdroj.“

Navržená novela zákona reaguje na to, že v České republice trpí ochrana zemědělského půdního fondu ve dvou základních okruzích: První z nich je kvalita půdy – ta se dlouhodobě v České republice snižuje. Týká se to eroze i kontaminace ze zemědělské i průmyslové výroby. Svým způsobem chybí v naší legislativě zvýšená snaha chránit kvalitu půdy. A to je právě v novele navrženo.

Druhá věc, o které se diskutuje častěji, jsou tzv. zábory, vynětí ze zemědělského půdního fondu. Dosahují během posledních let velkých čísel. Je zjevné, že konstrukce poplatku vychází z cen pozemků v roce 1991, je velmi výrazně překonaná a dosud nedoznala žádných změn.

Pamatujeme si, že i za komunismu se „bojovalo“ proti záborům zemědělského půdního fondu, ale jinou metodou: jeden hektar za jeden hektar. Jeden hektar jste zastavěli, jeden hektar jste museli rozorát nebo upravit – zpravidla ve volné krajině, kde jsme tím oslabovali ekologickou infrastrukturu.“

Alarmující tendence

František Pelc: „Nicméně tendence v posledních letech je alarmují-

cí. Například jenom v roce 2007 ubylo 52 km² zemědělského půdního fondu. Převážně – ze dvou třetin – se to týkalo průmyslové zástavby, těžby nerostů a dopravní sítě. Menší části se týkají bytové výstavby a dalších činností. Možná ale ještě důležitější je uvědomit si, že v horizontu zhruba deseti let zmizí takto odhadem více jak 500 km², což je obrovská plocha – zhruba běžného okresu bez lesního půdního fondu. To je strašné číslo. Kdybychom to vztáhli k letům 2002–2006, tak zmizelo zhruba 196 km² půdy, což si obtížně dovedeme představit – je to v podstatě plocha dvou uvažovaných Národních parků Křivoklátsko. Diskutuje se, jestli tam se vyhlášením parku změní využívání více nebo méně, ale přitom jsme ve skutečnosti za čtyři roky změnili využívání dvojnásobné plochy totálně!

Od roku 1927 ubylo z ČR celkem 851 tisíc hektarů zemědělské půdy, tedy více než pětina. V letech 2001–2006 to pak podle Zprávy o stavu přírody a krajiny bylo 11,2 hektaru denně, v roce 2008 14 hektarů, dnes ubývá téměř 15 hektarů za den. Zastavěná plocha České republiky se rovná velikosti Lucemburska – urbanizovaná krajina zabírá 5000 km², zcela zpevněná vyasfaltovaná a vybetonovaná plocha tvoří 2500 km².

Problém nespočívá jenom v tom, že nám chybí půda z hlediska produkce potravin, která nás teď možná nepálí, ale v blízké budoucnosti třeba může pálit. Zábory půdy souvisí i s ekologickou stabilitou krajiny a s vodním režimem. Plochy, které jsou zastavovány, ať už halami nebo asfaltovány pro parkoviště a další použití, ztrácejí význam pro vodní režim v krajině. Dochází na nich k velkému odtoku vody a zvyšuje se riziko povodní. Záchyt vody v krajině se snižuje.

Dospěli jsme tedy k závěru, že musíme změnit finanční odvody. Změny jsme navrhli po diskuzi s Ministerstvem financí a dalšími institucemi. Chápeme, že možnosti rozvoje zástavby musí existovat, jen mírně jsme tedy zvýšili odvody z pů-

dy na horších bonitách – tam navržený poplatek dosahuje asi dvojnásobku až trojnásobku oproti roku 1991. Naopak velmi výrazně jsme zvýšili odvody z nejkvalitnějších půd – tam poplatek dosahuje asi desetinásobku. Jsme si také vědomi toho, že ani tento instrument nezastaví zábory. Bude ale nutit jakéhokoli investora či developera, aby zvažoval, jak bude lokalizovat záměr, jestli do hodnotnějších nebo méně hodnotných půdních areálů. A když bude muset do hodnotnějších, aby zvažoval, jestli zastavěný areál bude mít dvacet hektarů, nebo deset, nebo jeden. Tyto trendy považujeme za důležité.“

Potřebujeme strategické rozhodnutí

František Pelc: „Rovněž rozumíme tomu, že Česká republika, stejně jako většina světa, se nachází v určitých hospodářských potížích, že poslanci stojí před jednoduchým rozhodováním zatížit developerské firmy dalšími poplatky, které jsou příjmem Státního fondu životního prostředí a obcí. Ale jsme přesvědčeni, že tento problém je dlouhodobý, a proto musí přijít strategické rozhodnutí.“

Ten zákon není všemocný, ale rozhodně by přispěl k ochraně zemědělského půdního fondu, který je dlouhodobě podceňován.

Ještě uvedu dvě čísla: Plocha půdy, která zmizela od začátku sledování začátkem 20. století, kterou jsme za celou tu dobu v České republice zastavěli, se rovná rozloze celého jednoho kraje, například Libereckého nebo Karlovarského. Nebo také můžeme říci, že se rovná zhruba ploše celého Lucemburska.

„Favority“ v zabírání půdy jsou kraje Jihomoravský, Středočeský, Moravskoslezský, Olomoucký. Ve všech těchto krajích došlo v loňském roce k vynětí půdy většímu než 5 km². V Jihomoravském to bylo 10 km², v Moravskoslezském necelých 6 a více než 5 km² ve Středočeském, kde se jedná třeba o prstenec kolem Prahy – východní i západní okolí Prahy je na tom velmi špatně. Každý sám vidí, když jede okolo, jak to vypadá. Proto prosíme o podporu tohoto záměru.“

Využívat brownfieldy

Jan Dusík: „Návrh novely zákona aktualizuje, valorizuje sazby stanovené v roce 1991, platné od roku 1992. Sazby, které by se měly upravit, jsou odstupňované zhruba od dvojnásobku až po zhruba jedenáctinásobek – ve vazbě na hodnotu kvality půdy.“

▲ Příklady nevhodného využití půdy. Foto Vilém Žák

Je důležité, že skutečně nejde o to, aby se výstavba zastavila, ale aby se koncentrovala pokud možno do již zastavěných území, aby byly v maximální možné míře využívány brownfieldy a opuštěné plochy spíše, než aby byla zastavována volná krajina, ať už z důvodu ochrany zemědělské půdy nebo z důvodů ochrany před povodněmi atd.

Na druhé straně zjednodušujeme výstavbu na nezastavěných pozemcích uvnitř obcí. Také například pro stavby stožárů mobilních sítí podle návrhu zákona ani není nutný souhlas s vynětím ze zemědělského půdního fondu. Návrh se také snaží zjednodušit a zpřehlednit státní správu. A konečně: považujeme za potřebné zavést registr informací o půdách – v jakém se nacházejí stavu.“

(Nejen) Šlapanice v obklíčení

Jan Dusík: „Uvedu jeden konkrétní příklad: Dnes jsem převzal petici od města Šlapanice u Brna, kde je naprojektována rozvojová zóna vedle letiště Tuřany. Spolu s dálnicemi, které tam jsou, a již existujícími průmyslovými zónami, by to způsobilo, že by se celé město ocitlo v prstenci dálnic a průmyslových zón a letiště. Velikost těchto rozvojových ploch bude výrazně vyšší než zastavěná plocha města samotného.

Petici od více než 2500 občanů využijeme při projednávání zásad územního rozvoje Jihomoravského kraje, které se teď zpracovávají.“

Jaké jsou trendy v čase?

František Pelc: „Základní čísla jsou: v letech 2001 až 2006 bylo zabíráno v průměru 11 hektarů denně, v posledním roce 14. Čísla připravoval Ing. Marek, který je doplní.“

Václav Marek: „Problematika úbytku zemědělské půdy se od roku 1992, kdy zákon začal platit, zásadně nemění. Úbytky půdy se pohybují zhruba v rozmezí od 11 do 16 hektarů denně.

Jsou to úbytky poměrně veliké a zdá

se nám, že zejména působením dosavadního zákona nemáme šanci výraznějším způsobem do toho procesu zasáhnout. Ohlédneme-li se do delší časové historie, před rokem 1990 se objevily, zejména v minulém režimu v 80. letech, větší úbytky. Přestože se v té době obecně proklamovalo, že půda se chrání, statistika jednoznačně vypovídá o tom, že tomu tak nebylo. Úbytky byly někdy i vícenásobné než v současné době.

Nicméně je alarmující zejména to, že v současné době je tendence zábory zvyšovat. Je tedy žádoucí, abychom situaci upravili, zregulovali, protože víme, že ubývá zejména ta nejkvalitnější půda. To je vidět i z hlediska statistiky – jde v největší míře o kraj Olomoucký, Středočeský, Jihomoravský, Severomoravský.“

František Pelc: „Pro bytovou výstavbu, která je v souladu s územním plánem, se odvody neaplikují. Nevztahují se zejména na rodinné domy. Když je například proluka v rodinné zástavbě, tak se tam odnětí vůbec neřeší. Na bytovou zástavbu to neplatí. Tento sociální aspekt tedy není problematický. Myslíme si, že zejména pro běžné rodinné domky je to zcela v pořádku. To hlavní problém není. V případě satelitních developerských měst to, bohužel, problém je, protože tam to také neplatí. Nicméně dvě třetiny hlavního problému tvoří průmyslová zástavba, doprava a těžba.“

Z ročního úbytku zemědělské půdy v roce 2007 v rozsahu 5226 ha bylo

- 15,0 % pro bytovou výstavbu
- 23,7 % pro průmyslovou výstavbu
- 25,5 % pro těžbu nerostů
- 11,8 % pro dopravu a sítě
- 3,6 % pro vodní hospodářství
- 4,9 % pro rekreaci a sport
- 7,8 % pro následné zalesnění
- 7,7 % pro ostatní

Dívejte se, kde stavíte

Jan Dusík: „Mohu dát jeden konkrétní modelový příklad poplatků podle jednotlivých tříd bonity. V páté, nejhorší třídě by odvod ze současných 17 000 vzrostl na 38 000 korun, naopak v té nejlepší třídě bonity ze současných 82 000 za hektar na 937 000 za hektar.“

Dnes je odvod de facto správním poplatkem pro žadatele. My bychom chtěli, aby měl skutečně motivační charakter, aby se ekonomickými náklady pro investora dosáhlo, že se bude dívat, na jak kvalitní půdě chce stavět.“

František Pelc: „Pro větší využití brownfieldů jsme navrhli dva stimuly: neplatí se za vynětí půdy a Ministerstvo průmyslu se snaží investice do brownfieldů podporovat. Ale pořád je výhodnější stavět na zelené louce. Myslíme si, že by se nastavení dalo vybalancovat poněkud více, že by to lidé zvažovali – kde, na jaké půdě a v jakém rozsahu stavět, tzn. že by také víc zvažovali brownfieldy.“

Odpovědné vlastnické vztahy a investování

František Pelc: „V západní Evropě mají díky tlaku developerských firem problémy také. Ale mají jednu obrovskou výhodu, o které jsme ještě nemluvili. V České republice totiž, bohužel, došlo ke zpřetrhání zodpovědných vlastnických vazeb čtyřicetiletým jiným režimem. Lidé často vlastní pozemky, ke kterým mají v lepším případě indifferenční vztah a velmi snadno se jich zbavují. Nabídka, že tam developer umístí projekt, je pro ně velmi zajímavá, protože získají pení-

ze. Většina české půdy je obhospodařována prostřednictvím nájemních a jiných služeb, čili to není klasický vztah hospodářů a vlastníků k půdě jako třeba v sousedním západním Německu nebo Rakousku. Tudíž tam velkoplošné zástavby ve volné krajině, přestože tam je silná ekonomika, probíhají poněkud méně intenzivně. To je jeden ze základních fenoménů, které jsme zatím nezdužasnili.“

Druhý fenomén jsou investorské peníze, když developer ze západní Evropy zvažuje, kde umístit svůj projekt, jestli na Ukrajinu, nebo do Čech, nebo do Německa. V Německu zjistí, že to je nejdražší a složité a drahá pracovní síla, na Ukrajině si řekne, že to je nejisté, takže ho často lokalizuje v Čechách. Jsme si vědomi, že někdo může říct: Vy tady podvazujete průmyslové developerské aktivity. Jenomže si uvědomme také, kam tyto developerské aktivity často směřují. Bývají to montovny a skladovny na obrovských plochách, které nepředstavují příliš sofistikovaný příspěvek pro český průmysl.“

Územní plánování

Jan Dusík: „Rozdíl v ceně půdy, který je třeba u nás a v Německu, je poměrně markantní, a proto se zde projevuje zvýšený zájem.

▲ Jan Dusík a František Pelc vysvětlují problematiku ochrany půdního fondu. Foto archiv MŽP

Další věc je ale také územní plánování. V různých zemích světa jsou různé praxe. My také potřebujeme velmi úzké propojení s územním plánováním, které by mělo skutečně zodpovědně vyhodnotit jednotlivé vlivy. Například kvalitní zemědělskou půdu potřebujeme pro potravinářskou, případně jinou produkci, ale samozřejmě územní plánování by mělo vyhodnotit vlivy jako celek. Jenže v řadě případů vidíme, že provádění územního plánování není efektivním vyhodnocením toho, kde se má rozvíjet zástavba a kde má zůstat volná krajina. Je to dlouhodobý vztah, který řešíme s Ministerstvem pro místní rozvoj. Kdysi patřilo územní plánování na MŽP – tyto záležitosti logicky jsou úzce propojené s posuzováním vlivu na životní prostředí. Tyto vazby by mělo územní plánování zastřešit, to zna-

NAVRHOVANÉ ZMĚNY V OCHRANĚ PŮDY

Novela zákona o ochraně zemědělského půdního fondu směřuje k tomu, aby se investorům další zastavování volné krajiny nevyplácelo. Především zvyšuje poplatky za odnímání půdy ze zemědělského půdního fondu. Současné odvody byly totiž stanoveny podle ekonomických ukazatelů v roce 1991, nebyly měněny od účinnosti zákona, tj. od roku 1992. Navrhovaná úprava odvodů vychází z potřeby odstranit jejich finanční znehodnocení vlivem inflace, ale i z potřeby posílit funkci ekonomického nástroje ochrany zemědělské půdy. Jde o to, aby investoři více zvažovali zda se jim vyplatí stavět na zelené louce nebo se zajímat o pozemky brownfields. Máme jich v České republice dostatek. Novela zákona navrhuje, aby se tam, kde je půda nejkvalitnější, zvýšila základní sazba odvodů za její zábor zhruba desetkrát, v případě méně kvalitních půd pak až třikrát. V současnosti je nejvyšší základní cena za odnětí zemědělské půdy ze ZPF 124 tis. Kč/ha. Po změně by to mohl být u těch nejkvalitnějších půd více než milion korun.

Navýšení sazeb odvodů se netýká staveb pro bydlení, pokud jsou budovány na plochách k tomu určených územním plánem obcí. Tyto stavby jsou i dnes z povinnosti platby odvodů osvobozeny a nove-

lou zákona se tato skutečnost nemění. Novela rozšiřuje případy odnětí půdy, kdy zákon nevyžaduje souhlas orgánu ochrany zemědělského půdního fondu. To by mělo zjednodušit řízení o nové výstavbě na zemědělské půdě v zastavěném území obcí.

Novela rovněž navrhuje změny v kompetencích správních úřadů, odebrání jednoho stupně státní správy, a to pověřeného obecního úřadu a dále založení působnosti České inspekce životního prostředí pro kvalitativní ochranu půdy včetně opatření k nápravě a ukládání sankcí. Působnost ČIŽP v ochraně této složky životního prostředí citelně chybí. Novelou by se zavedla povinnost neohrožovat a nepoškozovat půdu a její funkce erozí. Nepřímým důsledkem by bylo zlepšení kvality zejména povrchových vod a zpomalení procesu ukládání sedimentů v tocích, rybnících, nádržích. Nově mají být rovněž upraveny limity rizikových látek v půdách a způsob hodnocení rizik vyplývajících z překročení limitů. Pro sledování vývoje kvality půd se navrhuje zavedení registru informací o půdě. Tam by se měly ukládat zejména informace pořizované z veřejných prostředků správními úřady.

Zdroj: MŽP

mená říci, co je únosné pro určité území z hlediska nejrůznějších vlivů. Zemědělský půdní fond je významným vlivem, ale je jenom jedním z pohledů, které by se zde měly uplatnit.“

Zabetonujeme a vytěžíme republiku?

Jan Dusík: „Novela zákona se začala připravovat v roce 2007... Samozřejmě se už dřív mohlo přistoupit k tomu, aby se navýšily platby. Ale kdykoli přicházíme s návrhy na navýšování sazeb, ať už je to zemědělská půda nebo voda nebo poplatky v ovzduší, vždycky protiargumentem je zatěžování průmyslu a rozvoje dalšími ekonomickými nástroji. Je to vždycky dlouhodobá debata.“

František Pelc: „Možná, že před deseti lety to nemuselo být vnímáno jako tak výrazný problém. Ale přestože tendence mohou variovat, přece jen pořád se blížíme k tomu, že jednou Českou republiku zaasfaltujeme a zabetonujeme, což

asi není neoptimálnější stav. Proto jakékoli regulace jsou dobré, když se přijmou – jak tento zákon, tak v územním plánování.“

Co se týká struktury těch, kdo se snadněji zbavují půdy, privátní vlastníci jsou dominantní. Pozemkový fond, který u nás neznamena klasické státní vlastnictví, ale jenom dočasnou držbu, vytváří určité územní rezervy právě pro developerские projekty, jako jsou třeba silnice.“

Václav Marek: „Problematikou vlastnických vztahů se zabývá Ministerstvo zemědělství. Hlavní problém, který se týká českých vlastníků, spočívá v zásadních změnách po roce 1990. Vlastníci se o své pozemky přihlásili, ale většina z nich nemá zájem na pozemcích hospodařit a hledá cestu, jak je výhodně zpeněžit. Z toho důvodu prakticky denně řešíme požadavky o vynětí pozemků ze zemědělského půdního fondu, zejména pro těžbu šterkopísků. Pokud není na pozemku šterkopísek, hledají se jiné záměry, převáž-

ně stavební nebo fotovoltaické elektrárny. Státní správa proces ochrany zemědělského půdního fondu není schopna uspokojivým způsobem zvládat. Situace, řekl bych, se zhoršuje. Pozorujeme teď, že není v silách krajských úřadů a dalších správních úřadů tlaku na zábor zemědělské půdy účinně čelit.“

Dovětek

Na 75. schůzi Poslanecké sněmovny 10. března 2010 navrhl předseda výboru pro životní prostředí poslanec Libor Ambrozek zařazení novely zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně ZPF, ve znění pozdějších předpisů, na program jednání schůze. Návrh novely je ve 2. čtení. Došlo na hlasování (64. hlasování), bylo potřeba 86 hlasů, pro zařazení hlasovalo 66 poslanců. Tím zřejmě projednávání v tomto volebním období skončilo.

Přípravila Hana Kolářová

▲ Příklady nevhodného využití půdy. Foto Vilém Žák

Pětiletá CENIA...

CENIA, česká informační agentura životního prostředí je nejmladší z čtrnáctičlenné rodiny resortních institucí Ministerstva životního prostředí. V dubnu letošního roku slaví totiž své páté narozeniny. Kromě mládí je výjimečná i svým názvem: CENIA je akronym, který českému vysvětlujícímu názvu úplně neodpovídá.

Proč CENIA?

Ředitel Jiří Hradec vysvětluje: „Zakládanou instituci popisoval dlouhý název – Česká informační agentura životního prostředí. A protože žijeme ve světě zkratk, bylo jasné, že se stane „Čiažpem“. To se nám vzhledem k očekávané mezinárodní spolupráci moc nelíbilo, a tak jsme si vypo-mohli zkratkou anglického názvu: Czech ENVironmental Information Agency – CENIA. A jednoduché i dobře vyslovitelné slovo bez českých háček bylo na světě. Ten do-větek jsme tam ještě ponechali, ale doufáme, že v budoucnu už vysta-číme jenom s CENIA... K názvu ještě jedna zajímavost: Podrobnou re-šerši jsme zjistili, že slovo CENIA se ve světě vyskytuje pouze v dalším jediném případě, a to jako druho-vé jméno akvarijní rybičky: Gagata cenia.“

Posláním CENIA je shromažďová-ní, hodnocení, interpretace a distri-buce informací o životním prostře-dí. Jiří Hradec podotýká: „Výzvou pro nás je, jak z té hromádky jed-niček a nul vytvořit něco, co je pro člověka automaticky použitelné...“ CENIA vytváří jednotný informač-ní systém, který zajišťuje plnění po-vinných hlášení z oblasti životní-ho prostředí a současně poskytuje průřezové informace. Všechny dostup-né informační zdroje, elektronické ver-ze publikací, včetně odkazů a způsobů, jak využívat prostředků a služeb, které CENIA nabízí, jsou k dispozici na <http://www.cenia.cz>.

Informační systémy

Důležitým úkolem CENIA je poskytovat informační podporu v rámci integro-vané prevence IPPC, registru znečišťova-telů IRZ, hodnocení vlivů na životní prostře-dí EIA/SEA, systémů environmentální-

ho managementu EMS, environmentální-ho značení EŠV a dalších nástrojů ochra-ny životního prostředí. Součástí této čin-nosti je tvorba a správa souvisejících in-formačních systémů <http://www.cenia.cz/> IS. Důležitým datovým výstupem CENIA je Informační systém statistiky a reportin-

nictvím WMS a IMS služeb umožněn i GIS aplikacím.

Spolupráce v ČR i EU

Projektový tým zaměstnanců CENIA spolupracuje v rámci **Hodnotícího centra** i s dalšími institucemi. Vytvářejí indi-kátory stavu životního prostředí a vy-víjejí metodiky k posuzování efektiví-ty státní politiky v této oblasti.

CENIA spolupracuje se všemi po-skytovateli datových zdrojů v re-sortu životního prostředí a s řa-dou vědeckých institucí i universit-ních pracovišť. V rámci České re-publiky je CENIA kontaktním mís-tem **Evropské agentury pro ži-votní prostředí (EEA)** - <http://www.eea.europa.eu/>. Dále spo-lupracuje na implementaci a roz-voji aktivit **INSPIRE** – evropské směrnice pro budování infrastruk-tury prostorových dat, **GMES** – pro-gramu týkající se služeb pro ob-last krizového plánování a **SEIS** – iniciativy zabývající se budo-váním systému sdílení informací o životním prostředí v Evropě.

Projektové týmy CENIA se podíle-jí na mezinárodních i národních pro-jektech. Mezi nejvýznamnější patří provozování **Evropského tematic-kého střediska pro vodu (2007–**

2010), vedení projektu **Národní inven-tarizace kontaminovaných míst NIKM (2009–2014)** a projektu **Celostátní in-formační systém sběru a hodnocení informací o znečištění životního pro-středí CISAŽP (2009–2012)**.

Edice publikací

Hmatatelnými produkty agentury CENIA jsou publikace, které za uply-nulé roky vytvářejí již několik edičních řad. Mimořádné postavení mezi nimi má každoroční **Zpráva o životním pro-**

▲ Ředitel CENIA Jiří Hradec.

gu životního prostředí České republiky – **ISSaR** <http://issar.cenia.cz>, který obsahuje přehledně zpracovaný soubor všech sta-tistických údajů a indikátorů stavu živo-tního prostředí.

Praktickou aplikaci dat o životním prostředí představují Mapové služby Portálu veřejné správy <http://geoportal.cenia.cz>. Obsahují soubor tematic-kých mapových kompozic, které umož-ňují vyhledávání informací např. o hra-nicích chráněných území, o kvalitě kou-pacích vod či intenzitě silniční dopravy. Přístup k mapovým službám je prostřed-

středí České republiky, která doznala zásadní změny struktury i designu a přestala být jen nezáživným a obsáhlým „materiálem“ pro vládu a poslance. Velmi vyhledávanou publikací je **Statistická ročenka životního prostředí ČR**. CENIA v rámci loňského předsednictví ČR Evropské unii připravila sadu **informačních skládaček** o jednotlivých složkách či indikátorech životního prostředí naší republiky. Významné byly dvě publikace z tzv. Velké řady: **Životní prostředí v České republice 1989–2004** a **Hospodářství a životní prostředí České republiky po roce 1989**, ve kterých CENIA předvedla, jak si představuje průřezové hodnocení stavu a vývoje životního prostředí.

Co se ediční politiky týká, CENIA nepomíná ani na žáky a studenty, kteří byli hlavní cílovou skupinou pro další dvě knížky z Velké řady: **Životní prostředí – prostředí pro život? (Česká republika 2007)** a **Životní prostředí – pro-**

středí každého z nás? (Česká republika 2009). Přehled dalších publikací a jejich elektronické verze jsou k dispozici na webu CENIA.

20 terrabitů a jejich souvislosti

Předcházející výčet činností naznačuje, že CENIA svou první pětiletku nastrovala poměrně v závratném tempu. Soubor dat, která má v současné době k dispozici dosahuje přibližně 20 terrabitů.

Ředitel Jiří Hradec k tomu s úsměvem dodává: „Nedávno po nás jedna studentka chtěla – na základě zákona o právu na informace o životním prostředí – vyskladnit všechna data, která máme k dispozici. Když jsme jí řekli, že bychom je museli vypálit na CD a naložit jimi jednu vrchovatou Avii, trochu se zarazila. Pro nás je ale daleko důležitější mezi daty hledat souvislosti, než se prezentovat jejich objemem.“

CENIA si velmi dobře uvědomuje, že její místo v rodině institucí MŽP je sice trochu mimořádné, ale na druhou stranu i velmi zavazující. Stojí totiž v centru informačního uzlu, který resort životního prostředí rozplétá směrem k laické i odborné veřejnosti.

Eva Branišová
foto archiv CENIA

CENIA, česká informační agentura
životního prostředí
Litevská 1174/8, 100 05 Praha 10
+420 267 225 226, +420 267 225 340
info@cenia.cz, www.cenia.cz
CENIA, česká informační agentura životního prostředí je certifikována dle
systémů ISO 9001:2000, ISO 14001:2004,
OHSAS 18001:1999 a EMAS.

PŘEDSTAVUJEME

Krkonošský národní park

Nejstarší český národní park patří k nejnavštěvovanějším v České republice.

Krkonoše ročně navštíví 5-6 miliónů návštěvníků.

Uchvacující různorodost

Divoké a nepřístupné hory byly po dlouhá staletí přirozenou hradbou mezi českou a slezskou stranou. Jedinými spojnici byly obchodní stezky, vedoucí po úbočí hor. Mezi první průzkumníky patřili hledači drahých kamenů a kovů, lovci a bylinkáři. Hornická činnost, těžba dřeva a budní hospodaření – chov dobytka na horských pastvinách – představovaly hlavní zdroj obživy místních obyvatel. První nadšení obdivovatelé Krkonoše začínají přicházet koncem 18. století.

Průkopníci turistiky před mnoha desetítkami let, stejně tak jako my dnes, byli uchváteni, jak různorodá je zdejší krajina. Během jediného dne mohli vidět krkonošské podhůří i divoké skály na vrcholech hor. Obdivovali listnaté a smíšené lesy, svěží zeleň pučících buků i horské louky, oživující bohatou škálou krkonošské květeny. Staleté smrky s podrostem kapradin jim zase poskytovaly stín. Na tom se do dnešních dnů nic zásadního nezměnilo.

Vítejte v Krkonoších

Naši pomyslnou cestu můžeme začít v krkonošském podhůří. Na jaře zde uvidíme v okolí potoků a říček koberec bleudlí jarních – prvních jarních posílů po dlouhé zimě. Svěží jarní zeleň pučících listnatých stromů má přímo léčivou sílu.

Smrkové lesy s podrostem kapradin postupně přecházejí s přibývajícím nadmořskou výškou v klečové porosty, jejichž stáří může být až 200 let. Ožívají i horské louky. Zvonky, violky, arniky a jestřábníky se probouzejí k životu.

Jakmile na hřebenech zmizí poslední sníh, ožijí rašeliniště. Bílé chomáčky suchopýrů kontrastují s temnou vodou rašelinných jezírek. Keřky borůvčí, brusinčí a vřesu s příchodem podzimu rozprostou po stráních paletu odstínů žluté, hnědé a červené. Houpavý mechový koberec a rašelinná jezírka, travnaté pláně a roztodivné tvary pokroucených kmenů kleče, často skryté v mracích, propůjčují vrcholům Krkonoše tajemnost. Kamenité vrcholky oživuje propracovaná žlutá barva lišejníků zeměpisného.

Labe, Úpa a Mumlava, jejichž krásu umocňují vodopády, začínají svou pouť na náhorních loukách, aby v běhu údolími postupně sílily. Labe, už jako veletok, pak po mnoha stech kilometrech odevzdává své vody Severnímu moři.

Díla lidských rukou

Nejen krkonošská příroda, ale také díla lidských rukou stojí za povšimnutí. Vždyť bez stylových krkonošských roubenek si zdejší krajinu nelze ani představit. Život na horách byl vždy těžký a lidé se živili všelijak. Tkalcovali, navlékali korále nebo vyřezávali ze dřeva suvenýry pro turisty. To, co pro naše předky bylo předmětem obživy, je pro nás dědictvím, na něž jsme právem hrdí.

Krkonoše můžete přejít za jeden jediný den. Je však pravděpodobné, že vás uchvátí natolik, že zde budete chtít strávit zbytek života nebo se sem budete celý život vracet.

Radek Drahný, tiskový mluvčí, vedoucí oddělení styku s veřejností Správy KRNP

SPRÁVA KRNP

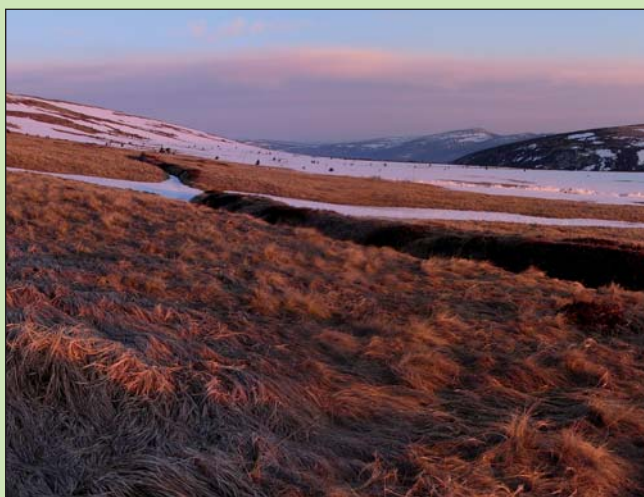
Krkonošský národní park byl vyhlášen v roce 1963 a péči o něj byla pověřena Správa Krkonošského národního parku. Ta je v současné době příspěvkovou organizací zřízenou Ministerstvem životního prostředí ČR. Sídli ve Vrchlabí a v regionu Krkonoš má řadu detašovaných pracovišť.

Správa KRNP je odbornou organizací pro ochranu přírody, zabezpečení strážní, kontrolní a informační služby, provádění sanačních a údržbářských prací a kulturně-výchovnou činnost. Správa KRNP provozuje síť celoročně otevřených informačních středisek, řadu sezónních informačních srubů na turisticky frekventovaných místech a Krkonošská muzea ve Vrchlabí, v Jilemnici a Pasekách nad Jizerou včetně lesnicko-myslivecké expozice Šindelka v Harrachově. Posláním Správy KRNP je zajistit uchování a zlepšení přírodního prostředí národního parku a jeho ochranného pásma, zejména ochranu či obnovu samořídících funkcí přírodních systémů, přísnou ochranu krkonošské flóry, fauny a dalších přírodních fenoménů, zachování typického vzhledu krajiny, naplňování vědeckých a výchovných cílů a využití území národního parku a ochranného pásma k ekologicky únosné turistice a rekreaci nezhoršující životní prostředí.

Jednou z nejvýznamnějších aktivit Správy KRNP je péče o lesy na území národního parku a jeho ochranného pásma. Zdejší lesy jsou ze zákona lesy zvláštního určení, kde platí jiné principy hospodaření než v běžných hospodářských lesích. Důraz je kladen na vytvoření podmínek pro samovolný běh přírodních procesů a přirozenou obnovu horských lesních ekosystémů, především jejich přirozené dynamiky a biodiverzity.

Dlouhodobě se pracovníci Správy KRNP věnují environmentálnímu vzdělávání. Hlavní snahou je probouzet vztah k přírodě a motivovat k ochraně životního prostředí širokou veřejnost, zejména pak školní mládež. Proto každoročně realizujeme množství přednášek i speciálních programů pro děti na všech stupních škol. Stejně významné jako působení na děti je působení na dospělé. Pro ně jsou připravovány víkendové akce s různým zaměřením.

Správa Krkonošského národního parku, Dobrovského 3, 543 11 Vrchlabí, tel. 499 456 111, e-mail info@krnap.cz, www.krnap.cz

▲ Krajina Krkonoš je bohatým svědectvím o rušných horotvorných procesech v dávné minulosti.

▲ Správa KRNP realizuje projekt Krkonoše bez bariér, který umožňuje i hendikepovaným poznávat krásy Krkonoš.

▲ Koniklec bílý se součástí travnaté tundry nad horní hranicí lesa.

▲ Na jaře v okolí potoků rozkvetou koberec bledulí jarních.

Foto archiv Správy KRNP

▲ Správa KRNP pečuje i o hendikepovaná zvířata. Po uzdravení jsou vypouštěna do volné přírody.

▲ Krkonošská turistická infrastruktura je vzorem pro ostatní.

▲ Šafrán je jedním z prvních posílů jara.

▲ Správa KRNP klade důraz na environmentální vzdělávání.

Foto archiv Správy KRNP

Ovzduší v Moravskoslezském kraji

Ministr životního prostředí předložil 8. března 2010 vládě Zprávu o způsobech řešení nevhodné situace z hlediska životního prostředí v Moravskoslezském kraji, která obsahuje návrhy nových řešení, jak se vypořádat se znečištěním ovzduší v kraji.

Vláda zprávu přijala a s ní i usnesení o opatřeních, které pod vedením ministra životního prostředí zajistí zlepšení kvality ovzduší v Moravskoslezském kraji. Mezi konkrétní vládou přijaté kroky patří vytvoření pracovní skupiny na úrovni ministerstev životního prostředí, dopravy, místního rozvoje, průmyslu a obchodu, financí a hejtmána Moravskoslezského kraje, jejímž hlavním úkolem bude provázet národní i krajské koncepce napříč těmito resorty s cílem zlepšit kvalitu ovzduší v Moravskoslezském kraji.

„Problematika zlepšení kvality ovzduší není jen otázkou práce Ministerstva životního prostředí. Týká se více resortů a orgánů samosprávy. Proto je potřeba problém řešit společně a ne si neustále předávat „černého Petra“,“ řekl ministr životního prostředí Jan Dusík. „Hlavním úkolem pracovní skupiny bude provázet různé koncepční dokumenty, jako je dopravní politika, energetická politika či

zásady územního rozvoje, abychom věděli, že to, o co se snažíme v životním prostředí, není popřeno třeba schválenými zásadami územního rozvoje“, pokračoval ministr Dusík.

Dalšími kroky, které vláda přijala, je najít nové finanční nástroje či optimalizovat stávající finanční nástroje potřebné k financování řešení stavu ovzduší. „To je především hledání možností, jak využít Operační program Životní prostředí a zacílit ho přímo do Moravskoslezského kraje, či podpora využití programu Zelená úsporám. Zároveň chceme hledat i další finanční možnosti mezi evropskými programy, máme například připravený projekt spolupráce s Polskem na společné monitorování ovzduší právě v Moravskoslezském kraji“, řekl ministr Dusík.

Mezi další nástroje, jež mají přispět ke zlepšení ovzduší v tomto kraji, patří iniciace změn v již vydaných povoleních k provozu zdrojů podle zákona o integrované prevenci a zákona o ochraně ovzduší –

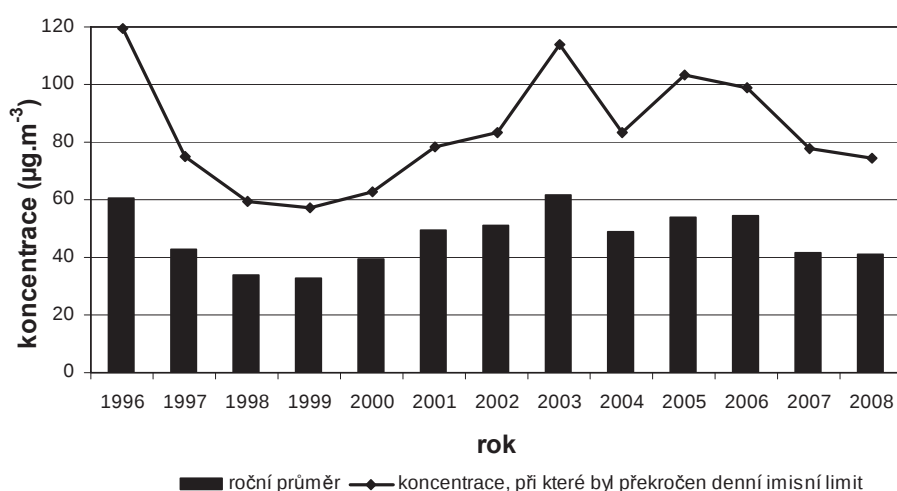
povolení k provozu obsahují např. emisní limity, podmínky zajištění ochrany životního prostředí, technické podmínky provozu zdroje, zkrápění, zakrytí prašných ploch atd. či provozní řády. Dále je to zintenzivnění kontrol technických podmínek provozu, plnění emisních limitů a dodržování provozních řádů, analýza kontrolních mechanismů kvality paliv od dodavatelů a případně jejich zefektivnění.

Významnou roli ve zlepšení kvality ovzduší by měla sehrát i informační kampaň směřovaná k veřejnosti, která bude upozorňovat na dopady spalování odpadů a použití nekvalitních paliv, navíc v kombinaci se spalováním těchto materiálů v zastaralých topeništích na lidské zdraví.

V neposlední řadě zpráva potvrdila rozhodnutí ministra Jana Dusíka předložit vládě do konce března návrh nového zákona o ochraně ovzduší.

*Petra Roubíčková, tisková mluvčí MŽP,
upraveno (red)*

Imisní koncentrace PM₁₀ v Moravskoslezském kraji

- ▲ Vývoj imisních koncentrací částic PM₁₀ v Moravskoslezském kraji za roky 1996–2008. Pro suspendované částice PM₁₀ je stanoven roční imisní limit ve výši 40 µg.m⁻³ a denní imisní limit 50 µg.m⁻³. U denního imisního limitu je přípustná doba překročení 35x za kalendářní rok. V grafu jsou vykresleny 36. nejvyšší denní hodnoty, to znamená koncentrace, při kterých byl překročen denní imisní limit.

Zdroj: ČHMÚ

Kvalita ovzduší v Moravskoslezském kraji je dlouhodobě kritická. Každoročně zde dochází k překračování platných imisních i cílových imisních limitů stanovených z hlediska ochrany lidského zdraví pro řadu znečišťujících látek (suspendované částice PM₁₀, benzo(a)pyren, benzen, arsen). Úroveň znečištění je zde nejvyšší v rámci celé ČR, přičemž v době smogových situací je např. u suspendovaných částic PM₁₀ dosahováno až desetinásobku platného imisního limitu. K tomuto stavu významně přispívá historicky vysoká kumulace průmyslových aktivit v hustě obydlených oblastech, jako je Ostravsko či Karvinsko. Znečištění ovzduší má významný negativní dopad na lidské zdraví, mezi nejčastější choroby spojené se znečištěným ovzduším patří zvýšený výskyt onemocnění dýchacího ústrojí, poruchy plodnosti či alergie především u dětí, což dokazuje řada epidemiologických studií.

Zdroj: MŽP

Rorýs a člověk: Pod jednou střechou?

Snižování energetické náročnosti budov pomocí zateplování je významným pozitivním příspěvkem k ochraně životního prostředí. Často však během něj dochází k zániku hnízdišť rorýsů obecných.

Česká společnost ornitologická (ČSO) proto od roku 2005 pokazuje na nutnost zachovávat hnízdiště rorýsů a podniká i praktické kroky k jejich ochraně. Ochrana hnízdišť je zároveň jediným způsobem přímé ochrany druhu samotného.

Velký posun představoval v roce 2009 projekt Rorýs a člověk: Pod jednou střechou? Díky němu se podařilo významným způsobem rozšířit internetové stránky www.rorysi.cz, obsahující pravidelně aktualizované informace o biologii rorýse, jeho legislativní ochraně a především o praktických řešeních ochrany hnízdišť rorýsů. Součástí stránek je i e-mailová poradna.

Byla vytvořena a zprovozněna databáze registrovaných hnízdišť rorýsů, do které bylo uloženo prostřednictvím webového rozhraní nebo koordinátorem projektu celkem 5183 záznamů o výsledku registrací na úrovni čísel popisných. V 1096 případech bylo zaznamenáno hnízdění

Představujeme úspěšné projekty podpořené v dotačním řízení MŽP pro nestátní neziskové organizace. Více informací najdete v databázi www.mzp.cz/projekty.

▲ Hnízdiště na staré zástavbě

rorýsů. Na sběru terénních dat se podílelo 63 dobrovolných spolupracovníků v 85 lokalitách ČR.

V dubnu 2009 vstoupil v platnost Metodický pokyn MŽP zaměřený na zajištění

ochrany hnízdních populací rorýsů, na jehož přípravě se podílel také koordinátor projektu. Souběžně proběhlo ve spolupráci s Českou společností pro ochranu netopýrů pět seminářů určených úředníkům krajských úřadů a úřadů obcí s rozšířenou působností, kterých se zúčastnilo 184 osob. Proškolení byli také zástupci všech stavebních úřadů na území Prahy. Průběžně byly konzultovány pracovní postupy na jednotlivých stavbách se stavebními společnostmi a pokračovala také spolupráce s ČIŽP při řešení naléhavých případů.

Na tento projekt by ČSO v roce 2010 ráda navázala zavedením dalšího systémového opatření – vytvořením motivačního programu pro širokou veřejnost, s jehož pomocí budou vznikat nové hnízdní příležitosti rorýsů.

*Lukáš Viktora,
Česká společnost ornitologická
Foto archiv ČSO*

Světový den vody

Každoročně 22. března si svět připomíná Světový den vody, který je oslavou jedné z klíčových složek životního prostředí.

Čistá voda pro zdravé prostředí

V kalendáři najdete tento den od roku 1993, kdy byl Valným shromážděním OSN oficiálně vyhlášen. Od té doby se oslavy „modrého zlata“, jak je voda často nazývána, konají na celém světě. Ačkoli se to pro nás, obyvatele rozvinutého světa, jeví jako těžko pochopitelné, voda je stále na mnoha místech zeměkoule důvodem k válkám, konfliktům i smrti.

Již malé děti učíme, že tam, kde není voda, není ani život. Jenže toto úsloví už zcela neplatí a bylo by vhodné spíše říci: „Kde není čistá voda, není ani zdravý život.“

Světový den vody v roce 2010 byl věnován kvalitě vody a jejím aspektům. Připo-

mněl, jak důležitá je kromě množství vody také její jakost. I přes všechny dosavadní snahy v současné době neexistuje celosvětově uznávaný předpis, který by stanovil podmínky užívání vody a zásady její ochrany. A tak se ochrana vod objevuje formou kapitol v jednotlivých rozhodnutích OSN, nejrůznějších mnohostranných či dvoustranných úmluvách apod. Společný přístup se podařilo do značné míry uplatnit v členských státech Evropské unie, kde byla přijata rámcová směrnice o vodách (2000/60/ES).

Česká republika jako všechny evropské státy se zavázala zajistit převod platných evropských předpisů do českého právního řádu ke sjednanému datu. Ochrana vod je

u nás zakotvena v zákoně č. 254/2001Sb., o vodách, ale má již dlouholetou tradici. Věděli jste například, že první zákon o vodách se datuje od 19. století? Za tu dobu se toho ale mnoho změnilo. Zatímco v minulosti patřila veškerá voda majiteli příslušného pozemku, dnes už voda není předmětem vlastnictví. Práva a povinnosti se vztahují pouze na její užívání. Jak tedy můžeme přispět k její ochraně a ke zlepšení jakosti?

Modré zprávy

Téměř nikdo by si netroufl nalít odpadní vodu nebo nějakou nebezpečnou látku do vlastní skleničky a snad ani do vlastního rybníčku nebo studny. Tato odpovědnost a

ochrana však zpravidla končí za hranicemi vlastního pozemku, neboť často máme pocit, že to snad nemůže ničemu ublížit. Ovšem ono to ublížit nebo znehodnotit vodu někdy může. O tom, jaký je aktuální stav a jak jsme nakládali s vodami v České republice si můžeme každoročně přečíst v tzv. Modré zprávě, kterou vydávají společně Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo zemědělství. V letošním roce se však poprvé nabízí i možnost nahlédnout do tzv. Plánů povodí, jejichž zpracování je základním požadavkem výše zmíněné evropské směrnice o ochraně vod.

Voda v České republice

Česká republika se rozkládá na území tří mezinárodních oblastí povodí: Labe, Duna-je a Odry. A protože se obecně vody dělí na vody povrchové a vody podzemní, musí se také takto hodnotit. V rámci Plánů povodí se zjišťuje stav vody z hlediska množství, u podzemních vod se měří jejich jakost a identifikují se možné příčiny a znečišťující látky, pokud stav nebyl shledán jako dobrý. U povrchových vod se hodnotí chemický a tzv. ekologický stav, který se váže na hydromorfologický režim a obsah biologických složek ve vodě (ryby, vodní rostliny nebo drobnější organismy jako bezobratlí či řasy). U chemického a kvantitativního stavu je výsledkem dvojí stupeň buď dobrý anebo nevyhovující stav, zatímco u ekologického hodnocení je zavedeno pět tříd kvality.

K hlavním zdrojům plošného znečištění v útvarech povrchových i podzemních vod patří zemědělská činnost, ale také nevyhovující nebo zcela chybějící kanaliza-

ce, kdy se vlivem netěsností a poruch na vedení dostávají odpadní vody do půdy a dále k vodám podzemním.

Existuje však také další plošný vliv tzv. atmosférická depozice, kdy vypouštěním škodlivých látek do ovzduší dochází k jejich spadu na zemský povrch v podobě srážek. Znečištění tzv. bodové způsobuje převážně voda vypouštěná z průmyslových podniků, ale také z těžby nerostných surovin nebo v lidských sídlech vypouštění nečistěných odpadních vod z kanalizace přímo do vodních toků.

Voda a Evropská unie

Hlavním úkolem Rámcové směrnice o vodách je dosažení dobrého stavu vod do roku 2015. Ovšem k tomu je nutné zavést určitá opatření. Abychom to lépe zvládli, můžeme využít i dotací z Operačního programu Životní prostředí, a to až do konce roku 2013. Z tohoto programu je možné financovat projekty, které se zaměřují na zlepšení jakosti vod a zvýšení její ochrany. Nejedná se však o jediný způsob financování, existují také další programy v ostatních resortech jako je např. u Ministerstva zemědělství Program na rozvoj venkova a další.

Závazky, které vyplývají z našeho členství v Evropské unii, bychom neměli brát na lehkou váhu a jako zbytečnou záležitost. Voda je nezbytnou součástí našich životů a okolního prostředí a chránit bychom ji měli bez ohledu na to, zda existují formálně přijaté závazky či nikoliv. Ministerstvo životního prostředí se kromě legislativní činnosti snaží formou různých osvětových akcí při-

blížit problematiku ochrany vod širší veřejnosti, protože to, jak se bude nadále stav vody a její kvalita vyvíjet, záleží především na nás samotných a na příštích generacích.

V průběhu března 2010 se otevře další možnost vzdělávání pro mladé lidi formou webových stránek projektu Generation Blue, kde budou vystavovány aktuality z oblasti vod, články či studijní materiály.

Kolik je třeba vody na šálek kávy

V roce 2008 byl poprvé představen veřejnosti návrh konceptu „water footprint“, tedy indikátoru množství vody, která se užívá přímo či nepřímo při výrobě nebo spotřebě jednotlivých produktů, a „virtuální vody“, která se k jednotlivým produktům váže. Díky tomu si můžeme názorně představit, kolik virtuální vody se z jednotlivých zemí vyváží a dováží. Paradoxně nejhůře jsou na tom rozvojové státy Afriky a nejlépe Evropa. To znamená, že do Evropy se vody ve výrobcích dováží více, než se jí vyváží, zatímco z rozvojových zemí, kde je vody nedostatek, se jí mnohem více vyváží, a tím pádem se deficit stále více prohlubuje.

Další informace: www.mzp.cz/voda, www.worldwaterday.org, www.waterfootprint.org, www.generationblue.eu

Zdroj: Informační list MŽP

KOLIK VODY JE POTŘEBA NA VÝROBU ČI PRODUKCI ZBOŽÍ, KTERÉ BĚŽNĚ POUŽÍVÁME ČI KONZUMUJEME.

140 litrů vody = 1 šálek kávy

16 000 litrů vody = 1 kg masa

Vodu je třeba chránit i v Krkonoších

Správa Krkonošského národního parku kromě standardní ochrany vodních zdrojů na území KRNAP musí s ohledem na výkon státní správy v tomto území řešit i komerční využití vody.

Voda na technické zasněžování

Nejčastěji se proto musí vyjadřovat k požadavkům skiareálů na čerpání vody z místního toku k zasněžování, řeší povolo- vání malých vodních elektráren nebo udě- luje výjimku pro povolování vodáckých zá- vodů na Labi.

„Tlak na využívání vody je velký. Je tře- ba pečlivě zvažovat, zda projekty nenaru- ší vodní bilanci. Pokud by se tak stalo, tak bude ohrožena zejména vodní fauna a fló- ra,“ říká ředitel Správy KRNAP Jan Hřebač- ka. V současné době už má většina skiare- álů technické zasněžování vyřešeno. Tam, kde to přírodě neškodí, berou vodu přímo z vodního toku. Některé skiareály si vybu- dovaly retenční nádrže, do nichž v průbě- hu roku přebytečnou vodu zachytí a v zimě ji využijí na zasněžování. Malé vodní elekt- rárny jsou obnovitelným zdrojem energie, přesto je k nim třeba, zvláště v národním parku, přistupovat citlivě. Mohou totiž mít vliv na kolísání vodní hladiny, což může ne- gativně působit na vodní organizmy. Proto Správa KRNAP pečlivě zvažuje každou žá- dost o vybudování nové vodní elektrárny právě s ohledem na jejich ochranu.

Vodácké závody

Zdánlivě malým, ve skutečnosti však ci- telným, zásahem do vodního prostředí je pořádání vodáckých závodů na Labi. Jejich tradice sahá až do roku 1956. Od letošní- ho roku však nastanou dvě výrazné změ- ny. „Právě s ohledem na ochranu přírody budou vodácké závody od letošního roku probíhat pouze jednou za dva roky. Sprá- va KRNAP již v minulosti vyjadřovala obavy z dopadu těchto závodů na životní prostře- dí. Studie, která v loňském roce speciálně sledovala vliv zvýšených průtoků po dobu konání závodů na rybí společenstva, pro- kázala, že opravdu dochází k jejich poško- zování. Po dohodě s organizátory budou nyní závody probíhat v dvouletém cyklu a i jeho dopady budeme průběžně moni- torovat. Jedná se o podmínku nutnou pro možnou regeneraci rybí populace, ale také obojživelníků a ostatních druhů živočichů, obratlovců i bezobratlých, které jsou ko-

náním závodů ovlivněny. Tou druhou změ- nou je postupný náběh i postupné ode- znívání umělé povodňové vlny, která bude v souvislosti se závody vypuštěna z pře- hradní nádrže Labská,“ popisuje nově na- stavený režim Hřebačka.

Nevětším problémem závodů byl do- sud rychlý náběh i odeznění umělé po- vodňové vlny, která se v souvislosti se zá- vody vypouští z přehradní nádrže Labská. Tato vlna zanesla vodní organizmy a ryby do míst, kde po rychlém opadnutí uvíz- ly a uhynuly. Odborníci také zjistili výrazné devastaci účinky extrémních průtoků na ryby, které jsou vázány na dno či jeho se- dimenty. Jde například o chráněnou vran- ku obecnou. U některých ryb po závodech zaznamenali mechanické poškození povr- chu těla. Z těchto důvodů Správa KRNAP podmínila povolení výjimky tím, že je nu- tné zajistit postupný náběh i postupné ode- znívání umělé povodňové vlny, která bude v souvislosti se závody vypuštěna z pře-

hradní nádrže Labská. Na rozdíl od let mi- nulých tak letos budou mít vodní organiz- my poprvé šanci se přirozeně s opadávající vodou vrátit do hlavního koryta.

Pokud by byly závody pořádány každo- ročně a současně by nebyl splněn požada- vek postupného nárůstu a klesání hladiny řeky, bylo by ohrožení přírody příliš vysoké a logicky by tak převažoval zájem ochra- ny přírody a biotopu všech dotčených ži- vočichů nad zájmem na pořádání závo- dů. To by znamenalo, že by závody nadá- le nemohly být pořádány. Odborníci bu- dou i v následujících letech sledovat, jak se daří populacím vodních organismů právě s ohledem na tato přijatá opatření.

*Radek Drahný, tiskový mluvčí, vedoucí oddělení styku s veřejností Správy KRNAP
Foto archiv Správy KRNAP*

▲ Krkonoše jsou významnou pramennou oblastí České republiky.

Publikace

**ÚMLUVA
O MEZINÁRODNÍM OBCHODU
OHROŽENÝMI DRUHY
VOLNĚ ŽIJÍCÍCH ŽIVOČICHŮ
A PLANĚ ROSTOUCÍCH ROSTLIN**

**ZÁKLADNÍ INFORMACE
SE ZAMĚŘENÍM
NA ČESKOU REPUBLIKU
A EVROPSKOU UNII**

Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Publikace obsahuje základní informace o Úmluvě CITES se změřením na Českou republiku a Evropskou unii. Představuje Úmluvu a její přílohy, vysvětluje které druhy živočichů a rostlin jsou pod její ochranou, seznamuje s úlohou vědeckých orgánů CITES, ale třeba také s kontrolu dodržování CITES v ČR. Vydalo Ministerstvo životního prostředí v roce 2010. Publikace je zdarma ke stažení na www.mzp.cz

Úmluva CITES a Evropská unie

Nový leták, který vznikl ve spolupráci MŽP a AOPK ČR, přináší základní ucelené informace o obchodování s ohroženými druhy živočichů a rostlin po vstupu České republiky do Evropské unie. Dozvíte se co je Úmluva CITES a kdo je v ČR za její plnění odpovědný, získáte přehled o základní legislativě CITES v ČR a také vám poradíme oblíbené linky, na kterých naleznete další informace.

Vydalo Ministerstvo životního prostředí ve spolupráci s Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR v roce 2010. Leták je zdarma ke stažení na www.mzp.cz

KDE NÁS NAJDETE

→ Výtvarná soutěž – Podivuhodný svět netopýrů

MŽP vyhlašuje výtvarnou soutěž na téma: Podivuhodný svět netopýrů. Uzávěrka je 15. 5., bližší informace naleznete na www.detem.mzp.cz

→ Výstava Naše národní parky – Zelené mosty Evropy

Výstava fotografií prezentující přírodu a krajinu našich národních parků vznikla při příležitosti stého výročí založení prvních národních parků v Evropě. Všechny naše národní parky – Krkonošský, Šumava, Podyjí i České Švýcarsko – jsou chráněná území, která překračují hranice a mají své protějšky na území sousedních států. Staly se tak symbolickými „zelenými mosty“, které zajišťují ochranu posledních fragmentů nedotčené přírody a zároveň jsou výrazem vůle evropských států společně chránit přírodní dědictví starého kontinentu.

1. 4. - 19. 5. NP Bavorský les, návštěvnické centrum Haus zur Wildnis (Ludwigsthal, Lindberg)

Více informací na <http://www.nationalpark-bayerischer-wald.bayern.de>

→ Ozvěny Ekofilmu – Mladá Boleslav

17. 4. Ekocentrum Zahradka DDM
Více informací na www.ddm-mb.cz

→ Ozvěny Ekofilmu – Semily

19.–25. 4. v rámci Týdne pro Zemi
Městský úřad Semily
Více informací na www.semily.cz

→ Ozvěny Ekofilmu – Praha 2

21. 4. EKODEN, Dům dětí a mládeže Praha 2
Více informací na www.ddm-ph2.cz

→ Ozvěny Ekofilmu – Chrudim

22. 4. Městské kino Chrudim
Více informací na <http://fkchrudim.unas.cz>

→ Ozvěny Ekofilmu – Praha 10

24. 4. v rámci oslav Dne Země
Více informací na www.toulcuvdvur.cz

→ Ozvěny Ekofilmu – Sokolov

promítání každý 3. čtvrtek v měsíci, EKOKINO Sokolov
Více informací na <http://sokolov.casd.cz/ekokino>

→ Enviro 2010

X. ročník celostátní konference proběhne pod záštitou Ministerstva životního prostředí 15. 4. v Kladně. Více informací naleznete na www.cert.cz a www.mzp.cz.

→ Den Země – 22. dubna

U příležitosti Dne Země MŽP připravuje akce pro veřejnost a školy, program bude upřesněn, více informací naleznete na www.mzp.cz

→ Zelená úsporám – Akce a semináře

Prohlédněte si plán akcí a seminářů k Zelené úsporám na <http://www.zelenausporam.cz/sekce/506/akce-a-seminare/>
Plán je průběžně aktualizován.

ZAJÍMAVOSTI Z KALENDÁŘE

- 22. 4. – Den Země
- 2. 5. – Mezinárodní den ptačího zpěvu
- 24. 4. – Světový den laboratorních zvířat

22. duben – Den Země

Zpravodaj Ministerstva životního prostředí ■ Ročník XX, číslo 4/2010 ■ Vychází 11 čísel ročně ■ Vydává Ministerstvo životního prostředí, Vršovická 65, 100 10 Praha 10, tel. 267 122 549, www.mzp.cz ■ Odpovědná redaktorka Mgr. Hana Kolářová, tel. 261 910 608, e-mail hana.kolarova@tiscali.cz ■ Grafická úprava Michal Vacátko; fotografie bez uvedení zdroje jsou z archivu Michal Vacátko ■ Tisk PBTisk, s. r. o. ■ Prosíme zájemce o odběr Zpravodaje MŽP a Věstníku MŽP, aby svou žádost a adresu k zaslání oznámili na e-mail zpravodaj@mzp.cz – budou tato periodika dostávat zdarma. Na stejný e-mail můžete psát i své dotazy a náměty. ■ MK ČR E 6189 ■ ISSN – tištěná verze 0862-9005

